

Danmarks
Nationalbank

Stresstest
2. halvår

2011

D A N M A R K S
N A T I O N A L
B A N K 2 0 1 1

Stresstest, 2. halvår 2011

Det lille billede på forsiden viser et karakteristisk udsnit af Nationalbankens bygning, Havnegade 5 i København. Bygningen, der er opført i årene 1965-78, er tegnet af arkitekt Arne Jacobsen (1902-71).

Det er tilladt vederlagsfrit at kopiere fra publikationen, forudsat at Danmarks Nationalbank udtrykkeligt anføres som kilde. Det er ikke tilladt at ændre eller forvanske indholdet.

Stresstest, 2. halvår 2011 er tilgængelig på Nationalbankens hjemmeside: www.nationalbanken.dk under publikationer. Stresstest, 2. halvår 2011 er oversat til engelsk.

Stresstest, 2. halvår 2011 kan rekvireres ved henvendelse til:

Danmarks Nationalbank,
Kommunikation,
Havnegade 5,
1093 København K

Telefon 33 63 70 00 (direkte) eller 33 63 63 63
Ekspeditionstider, mandag-fredag kl. 9.00-16.00
E-mail: kommunikation@nationalbanken.dk
www.nationalbanken.dk

Redaktionen er afsluttet 9. januar 2012.

Signaturforklaring:

- Nul
 - 0 Mindre end en halv af den anvendte enhed
 - Tal kan efter sagens natur ikke forekomme
- na. Tal foreligger ikke

Som følge af afrundinger kan der være mindre forskelle mellem summen af de enkelte tal og de anførte totalbeløb.

Rosendahls-SchultzGrafisk A/S
ISBN 978-87-87251-87-7
ISBN (Online) 978-87-87251-88-4

Indhold

SAMMENFATNING.....	5
DEN EUROPÆISKE GÆLD SKRISE OG BANKSEKTOREN.....	9
PENGEINSTITUTTERNES LIKVIDITET	13
Indlånsunderskud.....	13
Refinansiering af lang gæld.....	17
Likviditetskrav	19
Nationalbankens udvidelse af lånemulighederne.....	24
Finansiering i udenlandsk valuta	26
STRESSTEST AF PENGEINSTITUTTERNES KAPITALFORHOLD	29
Baggrund	29
Scenarier	30
Stresstestens resultater	33
Stress af institutternes finansieringsomkostninger	38
BILAG 1	41

Sammenfatning

Likviditeten i de danske pengeinstitutter er overordnet set god, men der er stor variation mellem institutterne. Gældskrisen indebærer, at der er stor usikkerhed om pengeinstitutternes finansieringsforhold, og det er blevet vanskeligt for mange institutter at refinansiere deres gæld i markedet.

Pengeinstitutterne bør fortsætte tilpasningen til en situation uden statsgarantier. Det er vigtigt, at pengeinstitutterne sikrer sig, at forretningsmodellen er holdbar på længere sigt. En række institutter med indlånsunderskud og individuel statsgaranti står over for store udfordringer. Nationalbankens udvidelse af lånemulighederne med bl.a. 3-årige lån og en udvidelse af sikkerhedsgrundlaget til at omfatte udlån af god bonitet vil øge pengeinstitutternes adgang til likviditet på kort sigt og lette forløbet i forbindelse med de individuelle statsgarantiens udløb.

Stresstesten af kapitalforholdene viser, at de store og mellemstore danske pengeinstitutter kan imødegå en væsentlig mere negativ udvikling end den, der forventes. Et enkelt institut vil have behov for at få tilført kapital.

Pengeinstitutterne bør i lyset af den generelle usikkerhed og kommende skærpede kapitalkrav fortsætte med at konsolidere og styrke kapitalforholdene.

Analyserne i rapporten

Danmarks Nationalbank vurderer løbende den finansielle sektors modstandskraft mod stød, der påvirker likviditet og kapital. Likviditetssituationen vurderes bl.a. på baggrund af pengeinstitutternes indberetninger til Finanstilsynet og Nationalbanken, der anvendes til at belyse institutternes modstandskraft under forskellige likviditetsstress.

Nationalbankens stresstestmodel giver grundlag for en generel vurdering af danske pengeinstitutters kapitalisering i forskellige økonomiske stressscenarier. Resultaterne tager højde for samspillet mellem makroøkonomi og finansielle forhold, men er behæftet med en vis modelusikkerhed.

Den europæiske gældskrise og banksektoren

De finansielle markeder har det sidste halve år været præget af uro. Gældskrisen har svækket tilliden til de europæiske banker, og mange banker har ikke adgang til især længerevarende markedsfinansiering. EU-

landene er blevet enige om rammerne for statslig hjælp til bankerne med henblik på at lette bankernes adgang til finansiering og styrke deres kapitalforhold. Den Europæiske Centralbank, ECB, har også gennemført flere tiltag for at afhjælpe likviditetsproblemerne, herunder introduceret 3-årige lån, udvidet sikkerhedsgrundlaget og gjort det billigere for bankerne at låne dollar. Fremadrettet er der stor usikkerhed om bankernes adgang til finansiering på markedsvilkår.

Likviditetsforhold

Den danske banksektor reducerer fortsat indlånsunderskuddet. Den væsentligste udfordring i de kommende år er store forfald af seniorgæld, herunder statsgaranteret gæld udstedt i perioden 2009-10.

For de store institutter er forfaldet i hvert af de kommende år på niveau med eller lavere end udstedelsesniveauet i hvert af årene 2005-10. Det betyder, at forfaldene under mere gunstige markedsvilkår ville kunne re-finansieres i markedet. Hvis den nuværende markedssituation fortsætter, er dette imidlertid ikke givet.

For de små og mellemstore institutter er forfaldet langt højere end tidligere udstedelsesniveauet. Det skyldes, at en del institutter, der ikke tidligere havde været aktive i obligationsmarkedet, bl.a. af forsigtighedshensyn udnyttede muligheden i 2010 for at hente ekstra likviditet ved at udstede gæld med individuel statsgaranti. Flere institutter har indlånsoverskud og er godt rustet til at håndtere udløbet af statsgarantierne. En række små og mellemstore institutter med indlånsunderskud og individuel statsgaranti står imidlertid over for store udfordringer. Samtidig vanskeliggør faldende indlån blandt nogle af disse institutter en nedbringelse af indlånsunderskuddet.

Pengeinstitutterne bør fortsætte tilpasningen til en situation uden statsgaranti. Det er vigtigt, at pengeinstitutterne sikrer sig, at forretningsmodellen er holdbar på længere sigt. For at supplere pengeinstitutternes adgang til likviditet og bygge bro til en situation uden statsgarantier har Nationalbanken introduceret en række tiltag, herunder 3-årige lån og en udvidelse af sikkerhedsgrundlaget med institutternes egne udlån af god bonitet.

Tiltagene ventes at være en hjælp for institutter, der ikke er fuldt ud tilpassede, når den statsgaranterede gæld forfalder i 2012-13.

Stresstest af kapitalforholdene

I stresstesten undersøges 15 af de største danske pengeinstitutters modstandskraft over for henholdsvis en kortvarig indenlandsk recession og en forværring af gældskrisen i euroområdet. Stresstesten viser, at de store og mellemstore danske pengeinstitutter kan imødegå en væsentlig

mere negativ udvikling end den, der forventes. Et enkelt institut vil have behov for at få tilført kapital. Desuden testes institutternes kapitalstyrke i tilfælde af en stærkt negativ økonomisk udvikling, hvor en forværring af gældskrisen falder sammen med en indenlandsk recession. I dette scenario får seks institutter behov for at styrke kapitalforholdene. Sandsynligheden for, at det hårde stressscenario materialiserer sig, vurderes at være meget lav.

En følsomhedsanalyse, der belyser virkningen af kraftigt stigende finansieringsomkostninger, viser, at institutterne generelt – og enkelte institutter i særdeleshed – er sårbare over for stigende finansieringsomkostninger.

Dertil kommer, at de kommende kapitaldækningsregler gradvist øger kravet til institutternes kapitalisering frem mod 2019. Institutterne bør være opmærksomme på, at der på kapitalmarkederne kan være en forventning om, at de nye, skærpede kapitalkrav opfyldes tidligere end fastsat i overgangsbestemmelserne.

Både den aktuelle usikkerhed og de skærpede kapitalkrav tilsiger, at pengeinstitutterne skal fortsætte de seneste års forbedringer af kapitalforholdene. Institutterne har forskellige muligheder for at imødegå udfordringerne, herunder tilbageholde udbytte, rejse kapital eller mindske risici. Derudover har nogle institutter offentliggjort planer for forbedringer af omkostningseffektiviteten og nedbringelse af balancen.

Den europæiske gældskrise og banksektoren

De finansielle markeder har det seneste halve år været præget af uro. Gældskrisen har svækket tilliden til de europæiske banker, og mange banker har ikke adgang til især længerevarende markedsfinansiering. EU-landene er blevet enige om rammerne for statslig hjælp til bankerne med henblik på at lette bankernes adgang til finansiering og styrke deres kapitalforhold. Den Europæiske Centralbank, ECB, har også gennemført flere tiltag for at afhjælpe likviditetsproblemerne, herunder introduceret 3-årige lån, udvidet sikkerhedsgrundlaget og gjort det billigere for bankerne at låne dollar.

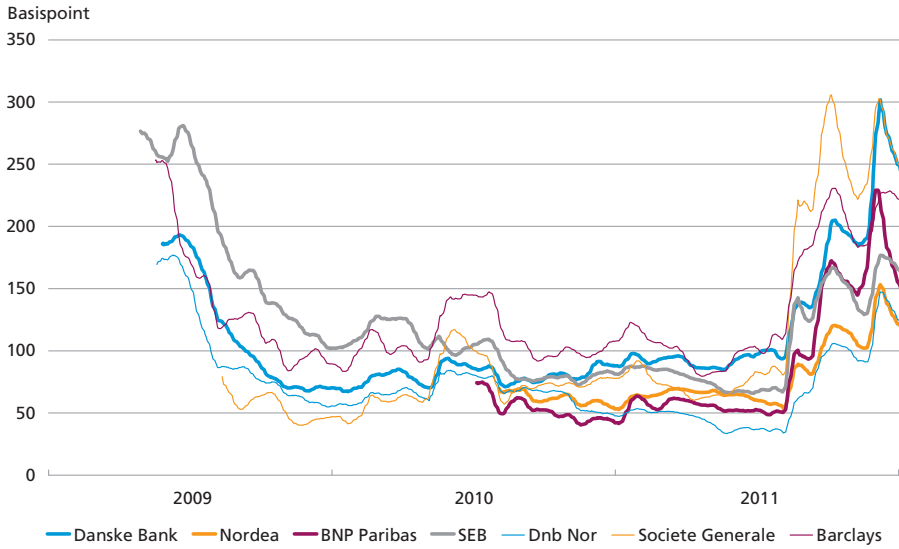
Den europæiske gældskrise eskalerede i efteråret 2011, og de finansielle markeder er præget af uro. Gældskrisen har øget usikkerheden om den europæiske banksektors styrke, særligt om banker fra sårbare EU-lande og banker med væsentlige eksponeringer mod disse. Danske pengeinstitutter er også blevet påvirket af uroen uden i væsentligt omfang at være eksponerede mod de sårbare sydeuropæiske lande.

Likviditetsforholdene i den europæiske banksektor er strammet til hen over efteråret 2011, og mange banker har ikke adgang til de sædvanlige finansieringskilder. Siden sommer har kun nogle få europæiske banker udstedt usikret seniorgæld, og de samlede udstedelser ligger langt under udstedelserne i de foregående år. Markedet for at udstede sikrede bankobligationer i form af covered bonds har fungeret bedre end det usikrede marked, men renterne ved udstedelse er høje sammenlignet med tidligere. Prisudviklingen i markedet for usikret seniorgæld og udviklingen i pengemarkedsrenter indikerer ligeledes meget vanskeligere finansieringsforhold for bankerne, jf. figur 1. Kreditspændet på usikret seniorgæld fra banker i sårbare lande er steget mest, men også banker, der hverken kommer fra eller er særligt eksponeret mod disse lande, har oplevet markante stigninger i spændet. Spændet mellem usikrede og sikrede pengemarkedsrenter er steget både i euroområdet og Danmark, jf. figur 2, hvilket indikerer manglende tillid institutterne imellem samt utilbøjelighed til at placere midler hos andre kreditinstitutter.

Investorerens reaktioner hænger sammen med risikoen for, at udviklingen eskalerer i en negativ spiral, hvor en stadig mere svækket banksektor medfører et fald i kreditgivningen, der yderligere svækker realøkonomien og de offentlige finanser. For at afhjælpe problemerne er EU's stats- og regeringschefer i oktober 2011 blevet enige om rammerne

KREDITSPÆND PÅ BANKOBLIGATIONER MED UDLØB I 2014-15

Figur 1

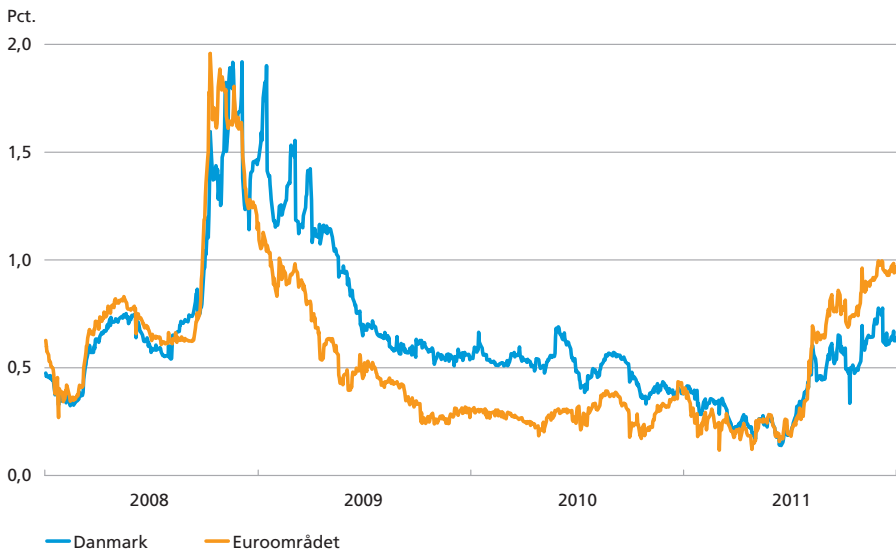

Anm.: Figuren viser asset swap-spændet på usikret seniorgæld denomineret i euro. Ved indgåelse af en asset swap afgiver ejeren af en obligation betalinger svarende til obligationens kupon- og afdragsbetalinger og modtager til gengæld en variabel rente baseret på Euribor og et spænd. Figuren viser 10-dages glidende gennemsnit. Seneste observation 3. januar 2012.

Kilde: Bloomberg.

SPÆND MELLEM SIKRET OG USIKRET PENGEMARKEDSRENTE

Figur 2

Anm.: Usikrede renter for Danmark og euroområdet er henholdsvis 3-måneders Cibor og Euribor. Sikrede renter er 3-måneders-renter på en renteswap. Seneste observation 3. januar 2012.

Kilde: Reuters EcoWin og Danmarks Nationalbank.

for statslig hjælp til bankerne, der består af to dele. Den ene del vedrører rekapitalisering af de 71 største europæiske banker. Bankerne skal inden juli 2012 opnå en egentlig kernekapital på 9 pct.¹ Hvis kapital ikke kan skaffes på anden vis, vil det være muligt at indskyde statslig kapital. Den anden del af bankpakken muliggør, at EU-landene kan genindføre statsgarantier for bankernes gæld. Garantierne skal gives under ensartede vilkår, som er defineret af Europa-Kommissionen.²

Den Europæiske Central Bank, ECB, har også gennemført flere tiltag for at afhjælpe likviditetsproblemerne, herunder indført 3-årige lån. Ved første likviditetstildeling 21. december 2011 var efterspørgslen stor. De centralbanker, der er en del af Eurosystemet, vil derudover midlertidigt kunne udvide deres sikkerhedsgrundlag med bankernes udlån.

Siden sommeren 2011 har der været tegn på dollarknaphed i dele af den europæiske finansielle sektor. Amerikanske pengemarkedsfonde, der har stået for en betydelig del af dollarudlånet til europæiske banker, har reduceret deres eksponering mod den europæiske banksektor, og det er generelt blevet vanskeligere og dyrere for europæiske banker at skaffe dollar.

For at sikre tilstrækkelig dollarlikviditet og afbøde effekterne på kreditgivning til husholdninger og erhverv nedsatte seks centralbanker³ i november 2011 den rentemargin, som bankerne kan låne dollar til i centralbankerne, fra 100 basispoint til 50 basispoint. Efterfølgende er anvendelsen af ECB's facilitet steget markant.

¹ Den Europæiske Banktilsynsmyndigheds, EBA's, kapitaltest indregner endvidere statslig hybridkapital og nyudstedelser af konverterbare instrumenter, der lever op til krav fastsat af EBA.

² Meddelelse fra Kommissionen om anvendelse af statsstøtteregler på støtteforanstaltninger til fordel for banker i forbindelse med finanskrisen fra og med 1. januar 2012, december 2011.

³ Centralbanker fra Canada, Storbritannien, Japan, Schweiz, USA samt Den Europæiske Centralbank.

Pengeinstitutternes likviditet

Sektoren som helhed reducerer fortsat indlånsunderskuddet. En række institutter med indlånsunderskud og individuel statsgaranti står imidlertid fortsat over for store udfordringer. Faldende indlån blandt nogle af disse vanskeliggør en nedbringelse af indlånsunderskuddet.

I 2. halvår har der kun været få udstedelser af usikret seniorgæld, og de samlede udstedelser i 2011 ligger langt under udstedelserne de forrige år. Det er blevet vanskeligt for mange institutter at refinansiere deres gæld i markedet.

For at supplere pengeinstitutternes adgang til likviditet og bygge bro til en situation uden statsgarantier har Nationalbanken introduceret en række tiltag, herunder 3-årige lån og en udvidelse af sikkerhedsgrundlaget med institutternes egne udlån af god bonitet.

Tiltagene ventes at være en hjælp for institutter, der ikke er fuldt ud tilpassede, når den statsgaranterede gæld forfalder i 2012-13.

INDLÅNSUNDERSKUD

Indlånsunderskuddet, defineret som udlån fratrukket indlån, anvendes ofte som indikator for, hvor stort behov et pengeinstitut har for markedsbaseret finansiering. De danske pengeinstitutters indlånsunderskud blev opbygget i årene forud for krisen og steg markant fra 2005 til 2008. Siden 2008 er indlånsunderskuddet faldet, og samlet set reducerer institutterne fortsat underskuddet, jf. figur 3.¹

Hovedparten af sektorens samlede indlånsunderskud hidrører fra underskud i de store institutter.² De store institutters indlånsunderskud er siden 3. kvartal 2008 nedbragt betydeligt. Det tilbageværende underskud i gruppe 1 stammer fra udenlandske filialer. Der er dog fortsat store forskelle mellem de enkelte store institutters underskud.

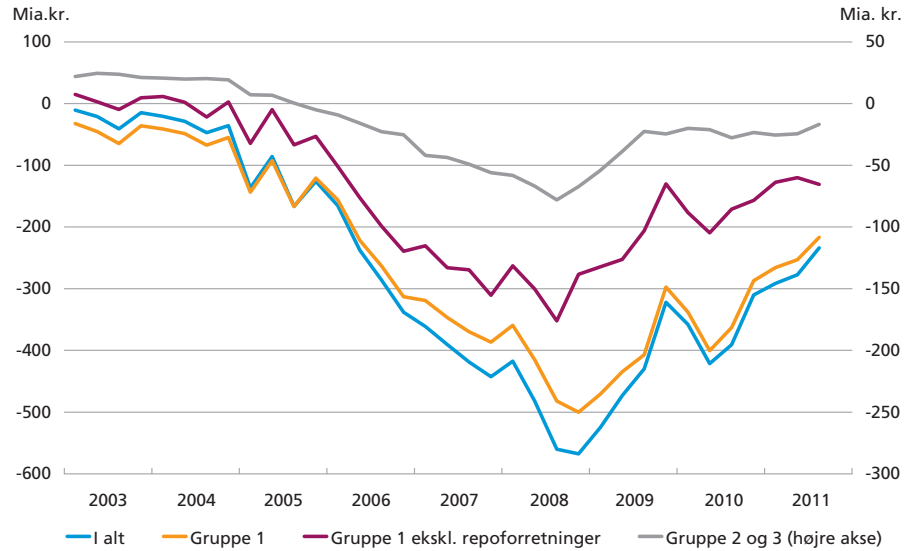
Repoforretninger bidrager med mere end en tredjedel af de store institutters underskud. Repoudlån er udlån med sikkerhed i værdipapirer, som ofte kan viderebelånes, og repoudlån er derfor lettere at finansiere end andre udlån. Hvis institutternes indlånsunderskud korrigeres for re-

¹ Analysen af pengeinstitutternes likviditetsforhold omfatter institutter i Finanstilsynets gruppe 1-3 og inkluderer udenlandske filialer. Institutter overgået til Finansiell Stabilitet A/S er ikke omfattet af analysen.

² Store institutter er Finanstilsynets gruppe 1-institutter. Mellemstore institutter er Finanstilsynets gruppe 2-institutter, og små institutter er Finanstilsynets gruppe 3-institutter.

INDLÅNSOVERSKUD

Figur 3

Anm.: Seneste observation er 3. kvartal 2011.

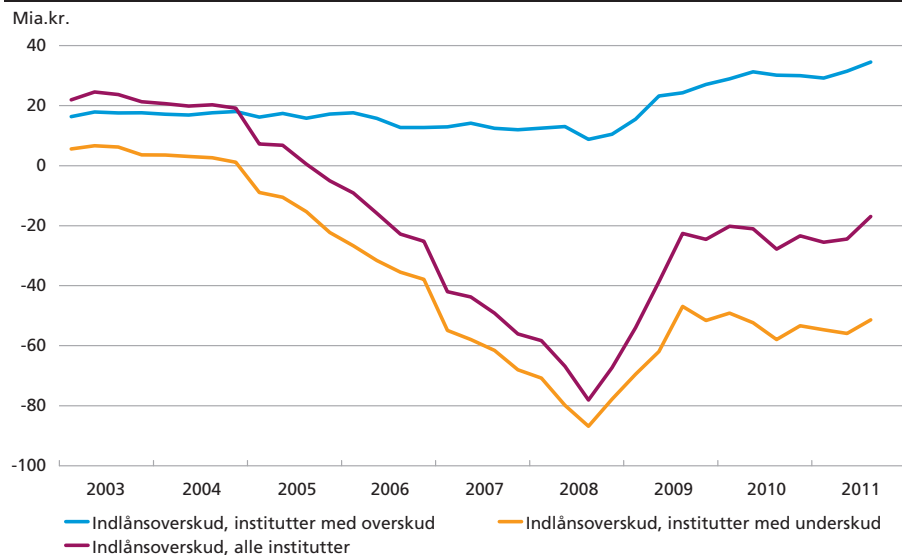
Kilde: Danmarks Nationalbank.

poforretninger, fås der derfor et bedre billede af den strukturelle udvikling i indlånunderskuddet, jf. figur 3.

De små og mellemstore institutters indlånunderskud er ligeledes lavere end i 2008. Underskuddet blev reduceret betydeligt frem til 3. kvartal

INDLÅNSOVERSKUD, GRUPPE 2 OG 3

Figur 4

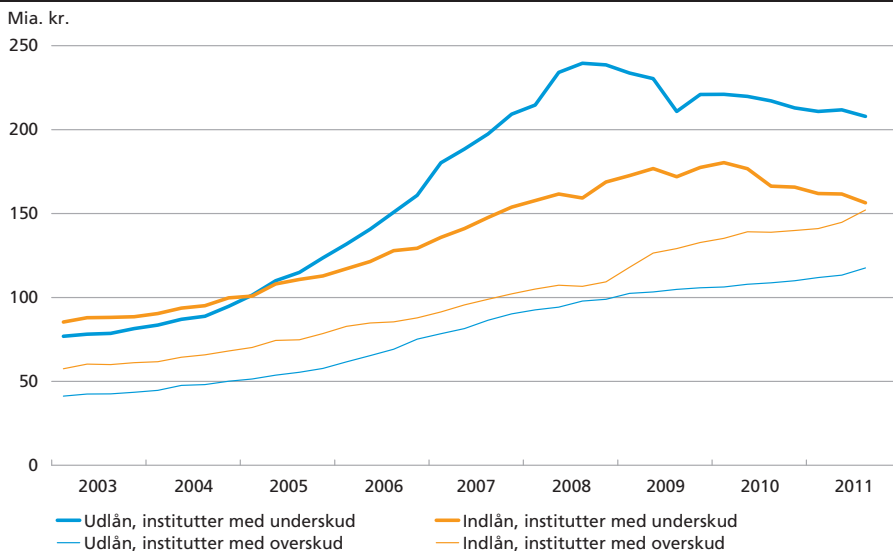

Anm.: Seneste observation er 3. kvartal 2011. Opdelingen i underskuds- og overskudsinstitutter er baseret på indlånsoverskuddet 3. kvartal 2011.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

**INDLÅN OG UDLÅN, GRUPPE 2 OG 3 OPDELT PÅ INSTITUTTER MED
INDLÅNSOVERSKUD OG -UNDERSKUD**

Figur 5

Anm.: Sidste observation er 3. kvartal 2011. Opdelingen i underskuds- og overskudsinstitutter er baseret på indlånsoverskuddet 3. kvartal 2011.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

2009, men har siden været stort set uændret. Det dækker imidlertid over en forskellig udvikling hos institutter med indlånsoverskud og institutter med indlånunderskud, jf. figur 4.

Det samlede indlånsoverskud blandt de små og mellemstore institutter med indlånsoverskud er i de senere år blevet større. Både indlån og udlån er steget, jf. figur 5. Samtidig er indlånunderskuddet blandt små og mellemstore institutter med indlånunderskud stort set uændret. Disse institutters indlån og udlån er faldet de seneste år, jf. figur 5.

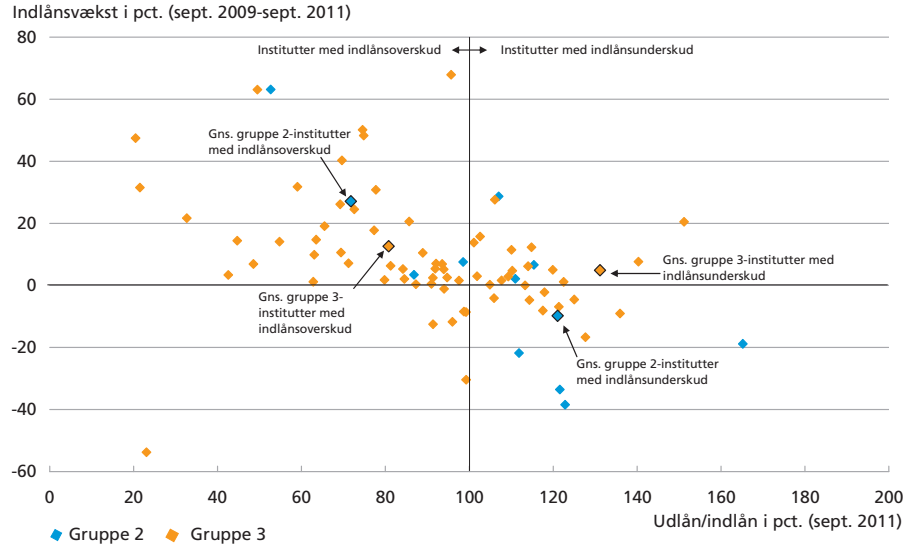
Institutter med indlånsoverskud har typisk haft positiv indlånsvækst de seneste par år, mens institutter med indlånunderskud har haft negativ indlånsvækst, jf. figur 6. Fordelingen af indlånsvæksten har dermed været med til at fastholde institutter i henholdsvis indlånsoverskud og -underskud. Fald i indlån vanskeliggør en nedbringelse af indlånunderskuddet.

Det øgede fokus på nedbringelse af indlånunderskuddet har ført til øget konkurrence om indlånskunder. Data fra Mybanker¹, hvor primært mindre pengeinstitutter deltager, viser, at den tilbudte rente på aftaleindlån er steget i 2011, jf. figur 7. Tilbudte rentesatser på aftaleindlån fra erhverv har vist en lignende udvikling for de store og mellemstore

¹ Der er 32 pengeinstitutter, der tilbyder indlånsrenter via Mybanker, jf. mybanker.biz.

INDLÅNSUNDERSKUD OG INDLÅNSVÆKST, GRUPPE 2 OG 3

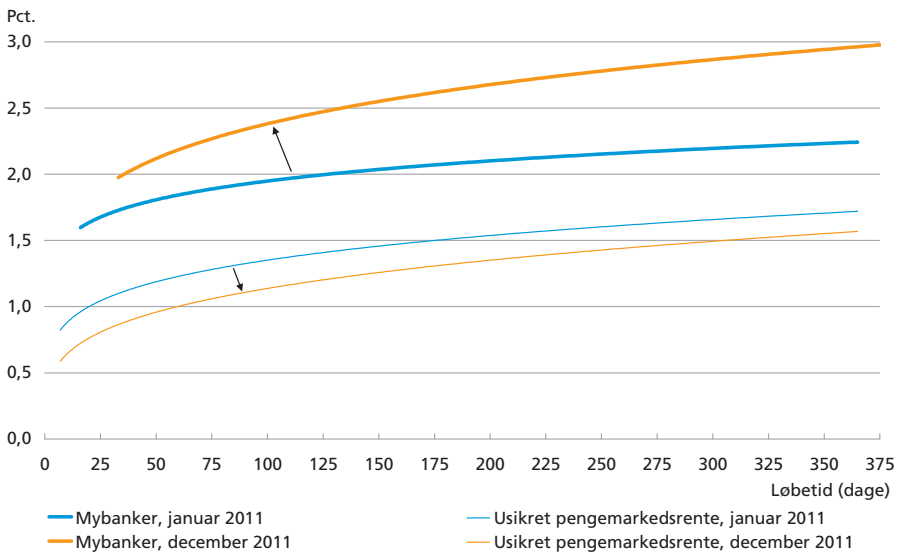
Figur 6

Anm.: De viste gennemsnit for gruppe 2 og 3 er vægtede gennemsnit. Institutter uden indlån fremgår ikke af figuren.
 Kilde: Danmarks Nationalbank.

ESTIMEREDE RENTEKURVER I AFTALEMARKEDET PÅ BASIS AF MYBANKER DATA OG USIKRET PENGEMARKEDSRENTE

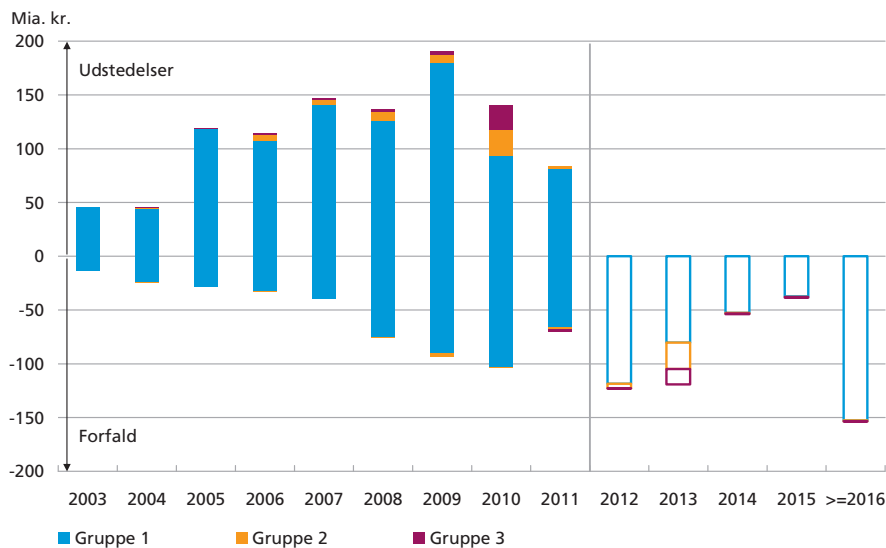
Figur 7

Anm.: Rentekurverne er estimeret ud fra de foregående 14 dages højeste renter for beløb over 1 mio. kr.
 Kilde: Mybanker og Danmarks Nationalbank.

**UDSTEDELSER OG FORFALD AF PENGEINSTITUTTERNES UDSTEDTE
GÆLDSINSTRUMENTER MED LØBETID OVER 1 ÅR**

Figur 8

Anm.: Nominal værdi af pengeinstitutternes udstedelser med oprindelig løbetid over 1 år. Forfaldsprofilen i 2012 og frem er baseret på udstedt gæld ultimo november 2011. Forfaldsprofilen er yderligere belyst i figur 9.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

pengeinstitutter.¹ Enkelte institutter, der mister indlån, har relativt lave indlånsrenter og kan derfor have et vist manøvrerum til at øge renterne.

REFINANSIERING AF LANG GÆLD

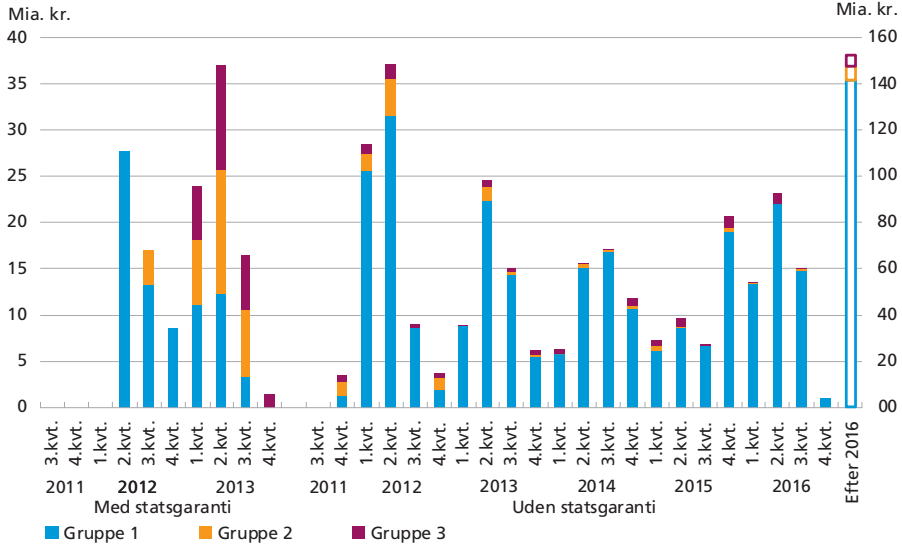
Pengeinstitutterne er afhængige af adgang til finansiering for at opretholde udlånsaktiviteten og en forsvarlig likviditet. I takt med, at den finansielle uro steg i 2011, blev det vanskeligere at hente finansiering i markedet. Flere institutter foretog udstedelser i 1. halvår 2011, mens aktiviteten blev lavere og lavere i løbet af 2. halvår. I de sidste måneder af 2011 har der stort set ikke været udstedelser i markedet for mellemlang og lang usikret seniorgæld. Der er derimod udstedt bankobligationer i form af covered bonds.

Udstedelse af gældsinstrumenter fik fra 2005 stigende betydning for pengeinstitutternes finansiering. I 2009 og 2010 har udstedelsesniveauet været højt som følge af muligheden for at udstede med individuel statsgaranti. Det betyder, at der i forfaldsprofilen for pengeinstitutternes lange finansiering er store forfald i 2012 og 2013, når de statsgaranterede udstedelser udløber, jf. figur 8.

¹ Det fremgår af institutternes likviditetsindberetninger til Finanstilsynet og Nationalbanken.

FORFALD AF GÆLDSUDSTEDELSER MED OG UDEN STATSGARANTI

Figur 9

Anm.: Data er fra ultimo november 2011.

Kilde: Institutternes likviditetsindberetninger til Finanstilsynet og Danmarks Nationalbank.

For de store institutter er forfaldet i hvert af de kommende år på niveau med eller lavere end udstedelsesniveauet i hvert af årene 2005-10. Det betyder, at forfald både med og uden statsgaranti under mere gunstige markedsvilkår ville kunne refinansieres i markedet. Hvis den nuværende markedssituation fortsætter, er dette imidlertid ikke givet.

For de små og mellemstore institutter er forfaldet i 2013 langt højere end det tidligere udstedelsesniveau. Det skyldes et ekstraordinært højt udstedelsesniveau i 2010, hvor en del institutter, der ikke tidligere havde været aktive i obligationsmarkedet, bl.a. af forsigtighedshensyn udnyttede muligheden for at hente finansiering med individuel statsgaranti. Hovedparten af disse udstedelser forfalder i de første tre kvartaler af 2013, jf. figur 9.

Blandt de små og mellemstore institutter, der har udstedt med individuel statsgaranti, har ca. en fjerdedel indlånsoverskud. Disse institutter er alt andet lige bedre rustet til at håndtere udløbet af statsgarantien. Små og mellemstore institutter med indlånsunderskud har derimod behov for at vurdere holdbarheden af deres forretningsmodel og foretage de nødvendige tilpasninger af deres balance og forretning.

Ved udgangen af 2010 var der udestående gæld med individuel statsgaranti for 193 mia. kr.¹ Siden har enkelte institutter førtidsindfriet eller

¹ Inkl. udstedelser i realkreditinstitutter, færøske banker og institutter overgået til Finansiell Stabilitet A/S., jf. www.finansiellstabilitet.dk.

annulleret gæld med individuel statsgaranti, og den tilbageværende udstedte gæld udgjorde i december 2011 165 mia. kr.

Nationalbanken har udvidet lånemulighederne med bl.a. 3-årige lån og en udvidelse af sikkerhedsgrundlaget med pengeinstitutternes udlån af god bonitet. Tiltagene vil både bidrage til at øge bankernes adgang til likviditet på kort sigt og til at lette forløbet i forbindelse med de individuelle statsgarantiers udløb, jf. afsnit om Nationalbankens udvidelse af lånemulighederne.

LIKVIDITETSKRAV

Institutterne skal opretholde en forsvarlig likviditet i henhold til lovens krav. Det gældende minimumskrav til pengeinstitutternes likviditet er defineret i § 152 i lov om finansiel virksomhed, jf. boks 1. Kravet supple-

§ 152-LIKVIDITETSKRAV OG FUNDINGRATIO	Boks 1
<p>Ifølge § 152 i lov om finansiel virksomhed skal et pengeinstitut have en forsvarlig likviditet. Instituttets beholdning af likvide aktiver skal mindst udgøre det højeste af:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 15 pct. af de gældsforpligtelser, som det, uanset mulige udbetalingsforbehold, påhviler pengeinstituttet at betale på anfordring eller med kortere end 1 måned og • 10 pct. af instituttets samlede gælds- og garantiforpligtelser fraregnet efterstillede kapitalindskud, der kan medregnes ved opgørelsen af basiskapitalen. <p>Kravet til likviditeten suppleres med tilsynsdiamanten, som blev introduceret i 2010. Tilsynsdiamanten fastlægger en række pejlemærker for særlige risikoområder med angivne grænseværdier, som institutterne skal overholde fra udgangen af 2012. I henhold til tilsynsdiamanten skal likviditetsoverdækningen udgøre mindst 50 pct. i forhold til minimumskravet.</p> <p>Med tilsynsdiamanten indføres der også et mål for stabil finansiering, den såkaldte fundingratio. Formålet med fundingratioen er, at institutterne opnår en mere langsigtet finansieringsstruktur bestående af finansieringskilder med længere løbetid.</p> <p>Fundingratio afspejler forholdet mellem udlån på den ene side og arbejdende kapital fratrukket obligationer med restløbetid under 1 år på den anden side, hvor arbejdende kapital består af indlån, udstedte obligationer, efterstillede kapitalindskud og egenkapital. Fra 1. januar 2012 kan institutterne endvidere medregne lån optaget i Nationalbanken med restløbetid over 1 år. I henhold til tilsynsdiamanten skal fundingratio være mindre end 1:</p> $\frac{\text{Udlån}}{\text{Arbejdende kapital - obligationer med restløbetid under 1 år}} < 1$ <p>Fra udgangen af 2012 vil en overskridelse af pejlemærkerne i tilsynsdiamanten kunne indebære en tilsynsreaktion. Fx vil Finanstilsynet kunne give instituttet en risikoplysning (dvs. gøre instituttet opmærksom på særlige risici ved dets drift), der skal offentliggøres. En tilsynsreaktion vil dog altid være baseret på en konkret og individuel vurdering og følger ikke automatisk af en overskridelse af tilsynsdiamantens grænser.</p>	

res fra udgangen af 2012 med tilsynsdiamantens pejlemærke for likviditetsoverdækning, hvorefter likviditetsoverdækningen skal udgøre mindst 50 pct. i forhold til minimumskravet. Med tilsynsdiamanten indføres der også et mål for stabil finansiering, jf. boks 1.

Som en del af de kommende internationale reguleringsrammer for kreditinstitutter vil der blive indført et nyt likviditetskrav, Liquidity Coverage Ratio, LCR. Implementering af LCR skal sikre, at institutterne har tilstrækkeligt store likviditetsstødpuder til at modstå stød til likviditeten i en kortere periode. Den endelige udformning af LCR, herunder afgrænsningen af likvide aktiver, udestår fortsat. Kravet ventes implementeret i 2015 efter en observationsperiode. Implementering af et krav om stabil finansiering, Net Stable Funding Ratio, NSFR, er også under overvejelse.

Finanstilsynet og Nationalbanken begyndte i efteråret 2011 at indsamle data til overvågning af LCR og NSFR for de store institutter i Danmark. Institutternes indberetning af data til LCR-beregningen sker månedligt, mens data til beregning af NSFR indberettes kvartalsvist.

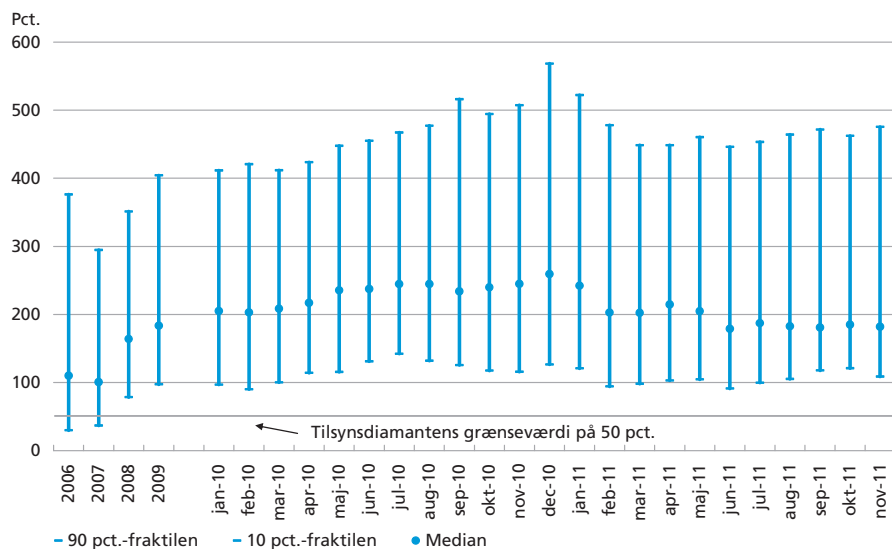
Likviditetssituationens holdbarhed

I november 2011 lå overdækningen i langt de fleste af institutterne langt over tilsynsdiamantens grænseværdi for likviditetsoverdækning på 50 pct., jf. figur 10. Spredningen blandt institutterne er dog stor.

Institutternes opfyldelse af § 152-kravet kan i 2012 og 2013 blive påvirket af udløbet af statsgarantier. For at vurdere holdbarheden af insti-

INSTITUTTERNES LIKVIDITETSOVERDÆKNING

Figur 10

Kilde: Institutternes likviditetsindberetninger til Finanstilsynet og Danmarks Nationalbank.

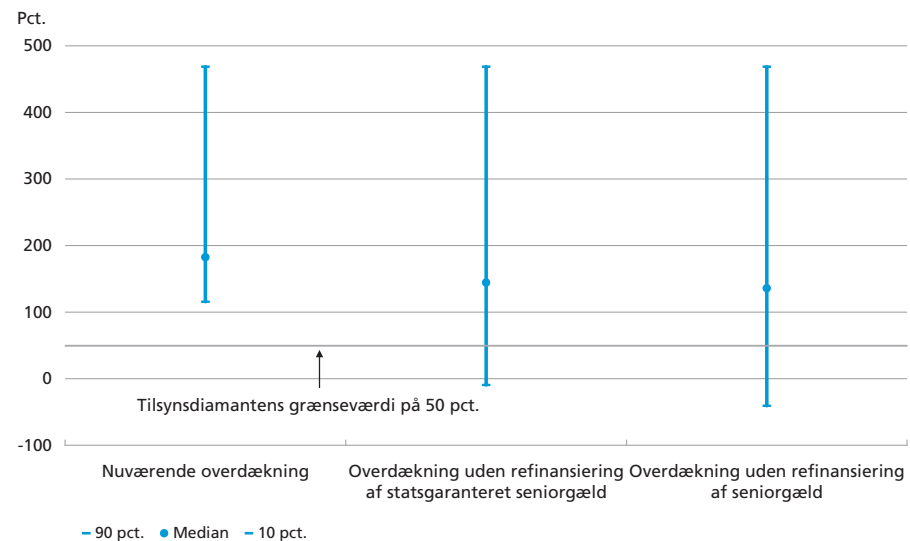
tutternes likviditetssituation analyseres udviklingen i kravet under forskellige scenarier for refinansiering af gæld, der forfalder. Andre finansieringskilder såsom kort gæld, indlån mv. antages uændret. Hvis al gæld udstedt med statsgaranti forfalder uden mulighed for refinansiering frem til ultimo 2013, vil likviditetsoverdækningen for medianinstituttet falde til 144 pct. mod en overdækning ultimo november 2011 på 182 pct., jf. figur 11. Ud af 85 institutter vil 10 få negativ likviditetsoverdækning ved udgangen af 2013 i fravær af ny finansiering. Statsgarantier hos disse institutter udgør ca. 50 pct. af den samlede statsgaranterede gæld blandt gruppe 1-3 institutterne, hvoraf et enkelt institut står for 32 pct.

Hvis hverken seniorgæld med eller uden statsgaranti med forfald i 2012-13 refinansieres, vil 12 ud af 85 institutter få negativ likviditetsoverdækning ved udgangen af 2013. Ca. en fjerdedel af institutterne vil under dette meget hårde stress ikke kunne opfylde tilsynsdiamantens grænseværdi for likviditetsoverdækning på 50 pct. De fleste af disse er små institutter, men der er også udfordringer blandt de store og mellemstore institutter. Nationalbankens udvidelse af sikkerhedsgrundlaget med udlån af god bonitet bidrager til at opfylde § 152-kravet, jf. afsnittet om Nationalbankens udvidelse af lånemulighederne.

Bankernes overholdelse af likviditetskravet afhænger ud over forfald af seniorgæld også af en række andre forhold, fx forfald af kort gæld og udviklingen i indlån. Institutterne indberetter resultater af stresstest

LIKVIDITETSOVERDÆKNING VED MANGLENDE REFINANSIERING AF SENIORGÆLD I 2012-13

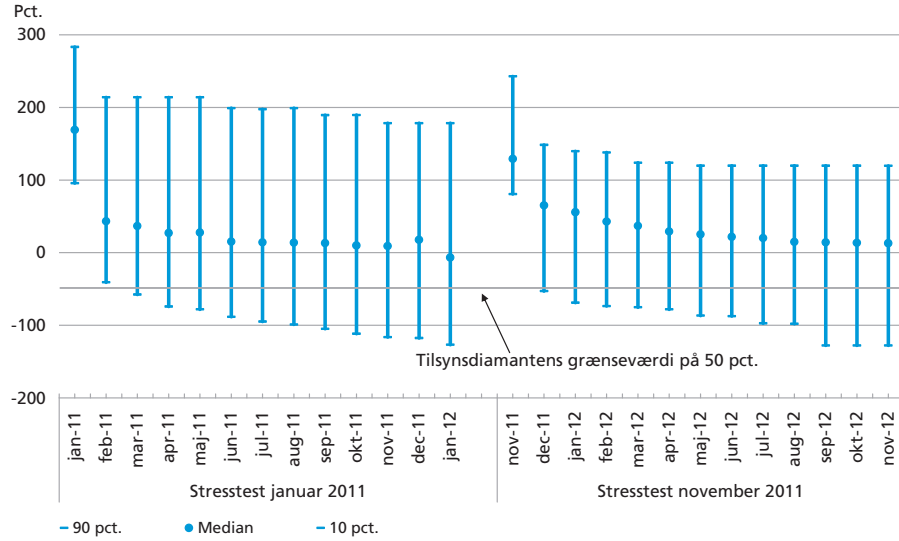
Figur 11

Kilde: Danmarks Nationalbank, institutternes likviditetsindberetninger til Finanstilsynet og Danmarks Nationalbank samt egne beregninger.

LIKVIDITETSOVERDÆKNING I STRESSTEST, GRUPPE 1 OG 2

Figur 12

Anm.: Baseret på resultater af Finanstilsynets og Danmarks Nationalbanks stresstest for 14 institutter i gruppe 1 og 2.
Kilde: Institutternes likviditetsindberetninger til Finanstilsynet og Danmarks Nationalbank.

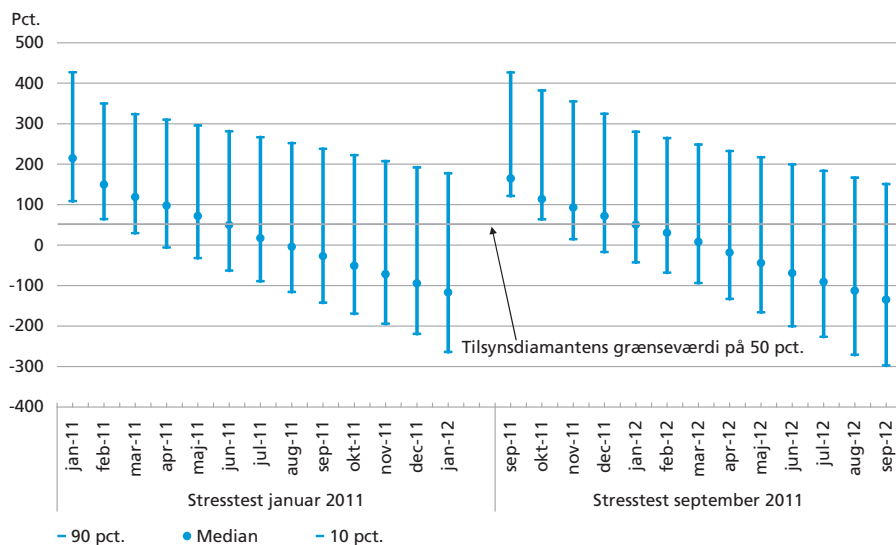
til Finanstilsynet og Nationalbanken til at belyse dette. Stresstestene er baseret på en række antagelser om afløb af forskellige finansieringskilder inden for stresstesthorisonten på 12 måneder.¹ For seniorgæld antages det, at den ikke refinansieres ved forfald. Da langt hovedparten af den statsgaranterede gæld først forfalder i 2013, påvirker udløbet endnu ikke resultaterne af stresstestene.

For store og mellemstore institutter er stresstesten opstillet af Finanstilsynet og Nationalbanken, mens små institutter frem til september 2011 har anvendt en model udviklet af Lokale Pengeinstitutter, LoPi. Modellerne er forskellige, hvilket afspejles i udviklingen i overdækningen, jf. figur 12 og 13. I LoPi's model er stresset jævnt fordelt over perioden, mens stresset i modellen for store og mellemstore institutter er forholdsvis hårdt i den første måned. Fx er der i LoPi's model indarbejdet et mindre månedligt fald i indlånet over hele stressperioden, mens der i Finanstilsynets og Nationalbankens model antages et forholdsvis stort fald i indlån fra private og erhverv i løbet af den første måned, hvorefter indlånet stabiliserer sig. Det store fald i overdækningen den første måned for de store og mellemstore institutter afspejler dog også institutternes afhængighed af kort markedsbaseret finansiering, idet forfald i stresstesten ikke refinansieres.

¹ Antagelserne bag stresstesten er beskrevet i *Finansiel stabilitet*, 2011, boks 4 og i *Stresstest 2. halvår*, 2010, boks 6.

LIKVIDITETSOVERDÆKNING I STRESSTEST, GRUPPE 3

Figur 13

Anm.: Baseret på stresstest fra 36 institutter i gruppe 3, der anvender Lokale Pengeinstitutters stresstestmodel. Seneste stresstest efter denne model er baseret på data fra september 2011.

Kilde: Institutternes likviditetsindberetninger til Finanstilsynet og Danmarks Nationalbank.

Stresstestresultaterne viser, at overdækningen hos langt de fleste af institutterne under dette meget intensive stress i løbet af nogle få måneder vil falde under tilsynsdiamantens grænseværdi for overdækning på 50 pct., jf. figur 12 og 13. Siden januar 2011 er resultaterne forbedret lidt for de store og mellemstore institutter, idet overdækningen for langt de fleste nu falder under 50 pct. et par måneder senere, jf. figur 12. For de små institutter i gruppe 3 er resultaterne stort set uændrede siden januar 2011, jf. figur 13.

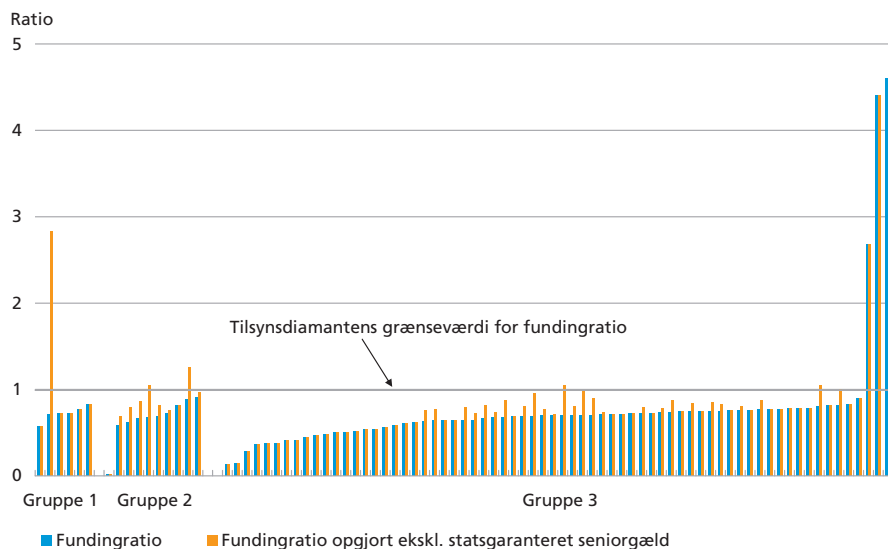
Krav om stabil finansiering

Ved udgangen af 3. kvartal 2011 kunne alle store og mellemstore institutter overholde tilsynsdiamantens pejlemærke om en fundingratio mindre end 1, jf. boks 1 og figur 14. Kun enkelte små institutter overholdt ikke grænseværdien. Disse institutter har særlige forretningsmodeller, hvor institutterne har meget få eller slet ingen indlån og finansierer sig via moderselskabet.

Fundingratioen vil blive påvirket af forfaldet af gæld med statsgaranti et år før forfaldstidspunktet, idet gælden ikke længere vil kunne tælle med i opgørelsen. Antages det, at institutterne ikke kan erstatte gæld med statsgaranti med ny stabil finansiering, vil enkelte institutter ikke kunne overholde pejlemærket med den nuværende balance, jf. figur 14.

FUNDINGRATIO PR. 30. SEPTEMBER 2011

Figur 14

Anm.: Ratioen skal være mindre end 1.

Kilde: Institutternes likviditetsindberetninger til Finanstilsynet og Danmarks Nationalbank samt egne beregninger.

Træk på Nationalbankens 3-årige facilitet, jf. næste afsnit, kan fra 1. januar 2012 medregnes i opgørelsen af stabil finansiering i de første to år af lånenes løbetid.

NATIONALBANKENS UDVIDELSE AF LÅNEMULIGHEDERNE

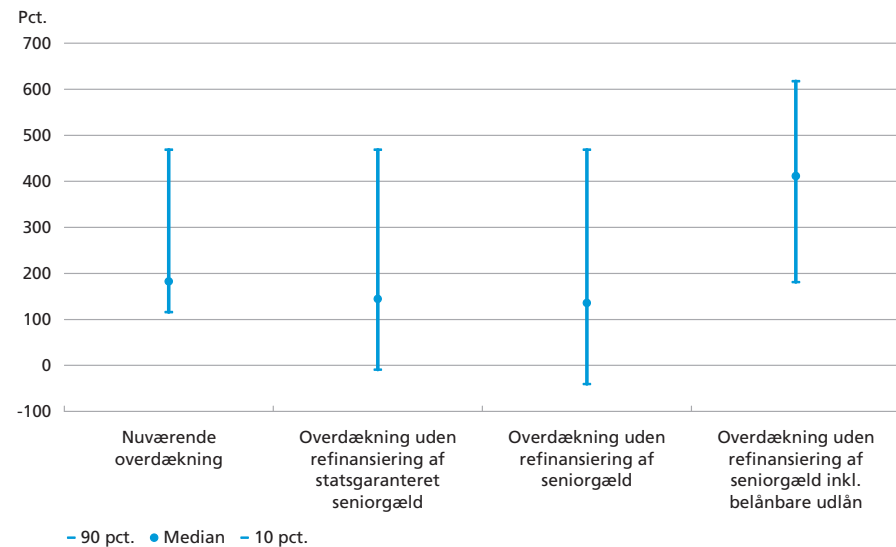
Nationalbanken udvidede 1. oktober 2011 sikkerhedsgrundlaget for pengepolitiske lån med pengeinstitutternes egne udlån af god bonitet. Samtidig indførte Nationalbanken 6-måneders lån ved siden af de 7-dages lån til en rente, der følger Nationalbankens 7-dages pengepolitiske udlånsrente. I december 2011 blev der annonceret 3-årige lån. Lignende tiltag er iværksat af Den Europæiske Centralbank, ECB, og ved likviditetstildelingen 21. december 2011 lånte europæiske banker 489 mia. euro med en løbetid på 3 år.

Nationalbankens tiltag har til formål at supplere pengeinstitutternes adgang til at optage lån og dermed at bygge bro til en situation uden statsgarantier, når disse udløber i 2012 og 2013.

Derudover udvidede Nationalbanken i august 2011 sikkerhedsgrundlaget med aktier i selskaber, som pengeinstitutterne ejer i fællesskab, fx aktier i datacentraler, Nets og fællesejede realkreditinstitutter. Ordningen er en delvis genåbning af den midlertidige udvidelse af sikkerheds-

EFFEKT PÅ LIKVIDITETSOVERDÆKNING AF UDVIDElsen AF SIKKERHEDSGRUNDLAGET

Figur 15

Anm.: Institutter i Finanstilsynets gruppe 1-3. Den estimerede effekt er baseret på en række skøn. Finanstilsynets vejledende grænser er ikke indregnet.

Kilde: Institutternes likviditetsindberetninger til Finanstilsynet og Danmarks Nationalbank samt egne beregninger.

grundlaget, som blev introduceret i september 2008 og udfaset i februar 2011.

Udvidelsen af sikkerhedsgrundlaget forbedrer opfyldelsen af § 152-kravet

Pengeinstitutterne kan inden for visse grænser medregne låneadgangen i Nationalbanken til deres § 152-likviditet, uanset om institutterne har pantsat udlånene i Nationalbanken eller har opnået en trækingsret i Nationalbanken.¹

Finanstilsynet har sat vejledende grænser for institutternes indregning af Nationalbankens lånemuligheder til som udgangspunkt at udgøre op til en tredjedel af et pengeinstituts samlede likviditet. Hensigten er, at institutterne sikrer sig, at forretningsmodellen er holdbar på længere sigt.

Uden udvidelsen af sikkerhedsgrundlaget vil de kommende års forfald af gæld med og uden statsgaranti – for en uændret balance – skulle erstattes med anden finansiering for at overholde likviditetskravet. Hvis det antages, at udvidelsen af sikkerhedsgrundlaget udnyttes fuldt ud, vurderes likviditetsbidraget herfra for de fleste institutter at kunne kompensere for en situation uden refinansiering af statsgaranteret gæld og anden seniorgæld frem til ultimo 2013, jf. figur 15. Beregningen er ba-

¹ Udvidelsen af sikkerhedsgrundlaget er nærmere beskrevet i artiklen "Nye lånemuligheder i Nationalbanken", *Kvartalsoversigt*, 4. kvartal 2011, Del 1.

SKØN OVER BELÅNINGSVÆRDIEN AF PENGEINSTITUTTERNES UDLÅN AF GOD BONITET

Boks 2

I forbindelse med Nationalbankens udvidelse af sikkerhedsgrundlaget med pengeinstitutters udlån af god bonitet offentliggjorde Nationalbanken et skøn på 400 mia. kr. for belåningsværdien af pengeinstitutternes udlån. Beregningen af dette skøn tager udgangspunkt i pengeinstitutternes statistiske indberetninger til Nationalbanken pr. 30. juni 2011 af udlån i DKK eller EUR til danske ikke-finansielle residerter. Herudover er der gjort en række antagelser og forudsætninger på områder, som ikke er statistikdækket:

- Pengeinstitutternes udlån er ikke pantsat til anden kreditor, og der er ikke andre forhold, der forhindrer pantsætning i Nationalbanken.
- Ingen modregning af indlån.
- For mindre institutter, hvor datadækningen er mindre, er der gjort en række antagelser om omfanget af udlån til finansielle virksomheder.
- Antagelser om god bonitet bygger på institutternes indberetninger til Finanstilsynet af bonitetskategorier ultimo 2010. Pengeinstitutter, der anvender IRB-metoden til fastsættelse af kreditrisiko, var ultimo juni 2011 ikke forpligtet til at indberette bonitetskategorier til Finanstilsynet. For disse institutter er andelen af udlån med god bonitet skønnet på baggrund af indberetningerne af bonitetskategorier fra de øvrige danske pengeinstitutter.
- Indberetning af bonitetskategorier til Finanstilsynet sker kun for udlån af en vis størrelse. Andelen af udlån med god bonitet antages at gælde for hele udlånsporteføljen.
- Herudover er der gjort en række antagelser om omfanget af kassekreditter.

Den faktiske belåningsværdi af pengeinstitutternes udlån kan afvige fra Nationalbankens skøn, hvis ovenstående antagelser ikke er gældende for det enkelte institut. Det gælder fx, hvis udlånene er pantsat til anden kreditor, eller der er kontraktmæssige forhold, der forhindrer pantsætning til Nationalbanken.

seret på en række antagelser, jf. boks 2, og den faktiske effekt kan derfor afvige fra den beregnede.

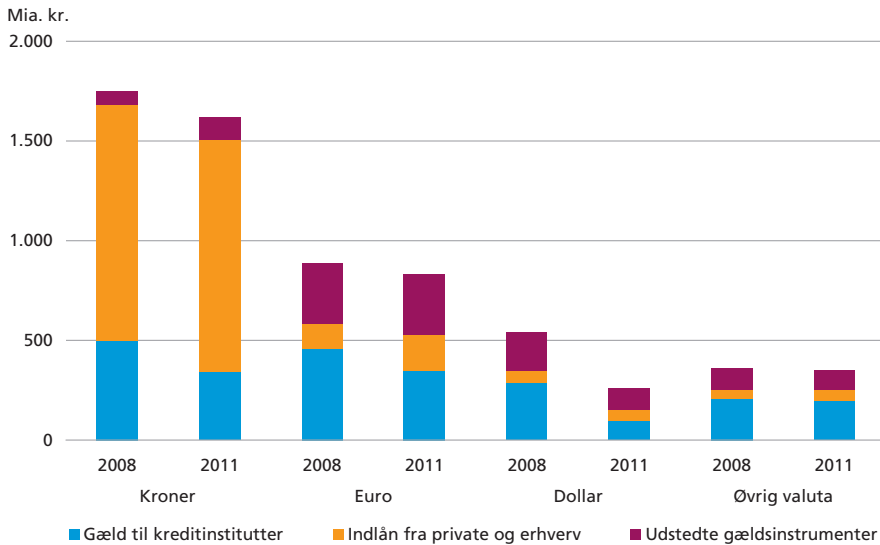
Nationalbankens tiltag ventes at være en hjælp for institutter, der ikke er fuldt ud tilpassede, når den statsgaranterede gæld forfalder i 2012-13. I en sådan situation vil det enkelte institut efter en drøftelse med Finanstilsynet og en individuel vurdering kunne indregne Nationalbankens udvidede lånemuligheder ud over de vejledende grænser.

FINANSIERING I UDENLANDSK VALUTA

Finansiering i udenlandsk valuta er reduceret siden ultimo 2008, hvor udenlandsk valuta udgjorde 51 pct. af den samlede finansiering mod nu 47 pct., jf. figur 16. Især låntagning i dollar er nedbragt betydeligt og udgør nu 9 pct. af den samlede finansiering mod 15 pct. ultimo 2008.

PENGEINSTITUTTERNES FINANSIERING OPDELT PÅ VALUTA

Figur 16

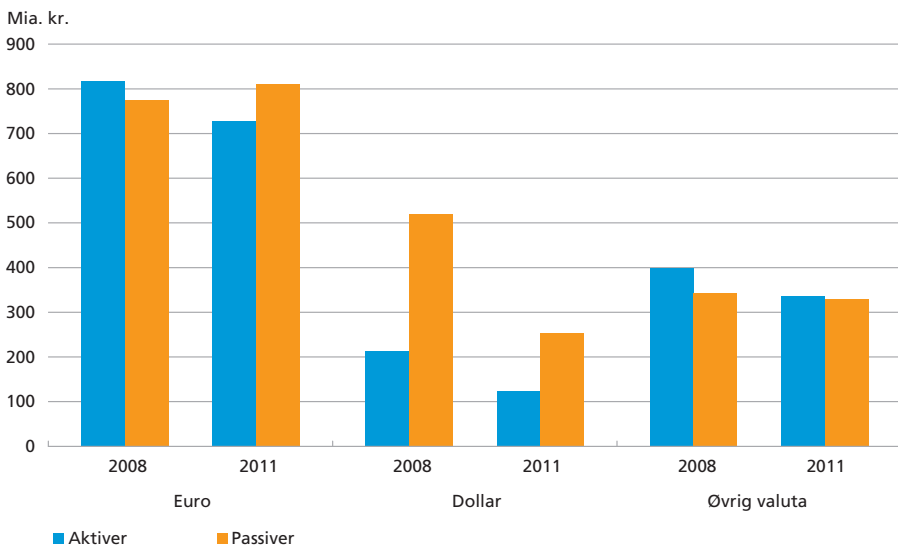

Anm.: Omfatter ikke udenlandske filialer. Observation for 2011 er pr. ultimo november.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

Låntagning i dollar anvendes til at finansiere aktiver i dollar og som billig finansiering af aktiver i andre valutaer, hvor dollar "veksles" til anden valuta på swapmarkedet. Dollarfinansiering har tidligere været rigelig og billig, og nogle, primært store institutter, har rejst mere finansiering end værdien af deres aktiver, jf. figur 17.

PENGEINSTITUTTERNES VALUTA-AKTIVER OG -PASSIVER

Figur 17

Anm.: Omfatter ikke udenlandske filialer. Observation for 2011 er pr. ultimo november.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

De danske institutters adgang til dollar sker primært via udstedelse af gældsinstrumenter med kort løbetid, og i sidste halvdel af 2011 er løbetiden blevet endnu kortere, med deraf følgende hyppigere refinansiering. Det er et marked, hvor investorerne har tendens til at reagere hurtigt på negativ information. Senest i forbindelse med den europæiske gældskrise, hvor amerikanske pengemarkedsfonde har nedbragt deres eksponering mod den europæiske banksektor.

Ved at hente en betydelig del af det samlede finansieringsbehov ved kort låntagning i dollar løber institutterne en risiko for at skulle finde alternativ finansiering, hvis adgangen til dollar ophører. Det er derfor vigtigt, at institutterne diversificerer og vedligeholder markedsadgangen til alternative finansieringskilder, også i perioder hvor finansieringsomkostningerne på disse markeder er relativt højere.

Stresstest af pengeinstitutternes kapitalforhold

Nationalbankens stresstestmodel giver grundlag for en generel vurdering af danske pengeinstitutters kapitalisering i forskellige økonomiske scenarier. Stresstesten viser, at de store og mellemstore danske pengeinstitutter kan imødegå en væsentlig mere negativ udvikling end den, der forventes. Et enkelt institut vil have behov for at få tilført kapital. De største institutter, der indgik i Den Europæiske Banktilsynsmyndigheds, EBA's, kapitaltest på koncernniveau, har i samtlige scenarier egentlig kernekapital over 9 pct., der var kravet i EBA's kapitaltest.

Stresstestanalysen er suppleret med en følsomhedsanalyse, der belyser virkningen af kraftigt stigende finansieringsomkostninger. Kombineres stressscenariernes negative makroøkonomiske udvikling med stigende finansieringsomkostninger, vil flere institutter få behov for at styrke kapitalforholdene. Der er aktuelt stor usikkerhed om den økonomiske udvikling, og institutterne bør i deres kapitalplanlægning tage højde for dette. Dertil kommer, at de kommende kapitaldækningsregler gradvist øger kravet til institutternes kapitalisering frem mod 2019. Institutterne bør være opmærksomme på, at der på kapitalmarkederne kan være en forventning om, at de nye, skærpede kapitalkrav opfyldes tidligere end fastsat i overgangsbestemmelserne.

BAGGRUND

Nationalbankens stresstestmodel giver grundlag for en generel vurdering af, hvor robust danske pengeinstitutters kapitalisering er i forskellige makroøkonomiske scenarier.¹ Ud over et basisscenario med en udvikling svarende til Nationalbankens seneste makroøkonomiske prognose testes robustheden i en række scenarier med en mere negativ økonomisk udvikling end forventet: et stressscenario med et negativt stød til dansk økonomi alene, et stressscenario, hvor dansk økonomi via eksportmarkedsvæksten rammes af en recession i euroområdet og et særligt hårdt stressscenario med en betydeligt negativ økonomisk udvikling, herunder stigende renter. De 15 største danske pengeinstitutter, der til-

¹ For en beskrivelse af Nationalbankens stresstestmodel henvises til *Finansiel stabilitet*, 2008.

sammen står for 89 pct. af de danske pengeinstitutters samlede udlån og garantier, indgår i stresstesten.¹

Stresstestmodellen fremskriver institutternes kapitalforhold baseret på modellering af udviklingen i resultatopgørelse og balance i scenarierne. Modellen tager ikke højde for institutternes likviditetsrisici, der er nærmere analyseret i det foregående kapitel. Det antages således bl.a., at institutterne er i stand til at refinansiere seniorgæld, der forfalder i stresstestperioden, herunder gæld udstedt med individuel statsgaranti, enten på markedet eller ved brug af Nationalbankens udvidede låneordning.

Som udgangspunkt antages finansieringsomkostningerne at afspejle historiske erfaringer. Den aktuelle situation er imidlertid præget af stor usikkerhed, og en forværring af uroen på de finansielle markeder kan medføre stigning i finansieringsomkostninger, der overgår de historisk observerede. Usikkerhed og risikoaversion hos investorer medfører desuden en forhøjet risiko for, at problemer i et pengeinstitut har afsmitende virkning på de øvrige institutters finansieringsomkostninger. Stresstesten er derfor suppleret med en følsomhedsanalyse, der belyser, hvordan institutterne vil blive påvirket af stress til deres finansieringsomkostninger.

SCENARIER

Institutternes kapitalforhold vurderes i fire makroøkonomiske scenarier: Et basisscenario, der afspejler Nationalbankens seneste prognose, og tre stressscenarier, der afspejler forskellige typer og styrker af negative stød til den økonomiske udvikling, jf. tabel 1. Sandsynligheden for, at stressscenarierne materialiserer sig, er generelt lav. Det gælder særligt scenario 3, som er fastlagt med henblik på at teste institutternes kapitalstyrke i tilfælde af en stærkt negativ økonomisk udvikling. Scenarierne løber over perioden 4. kvartal 2011 til og med 4. kvartal 2013. Stødene til den økonomiske udvikling i stressscenarierne antages først at få virkning på økonomien i 2012. Bilag 1 indeholder en detaljeret præsentation af udviklingen i de fire scenarier.

Basisscenariet

Basisscenariet er baseret på Nationalbankens senest offentliggjorte økonomiske prognose, se *Kvartalsoversigt*, 4. kvartal, 2011. Scenariet afspejler, at dansk økonomi, i kølvandet på det kraftige tilbageslag i 2009, er i

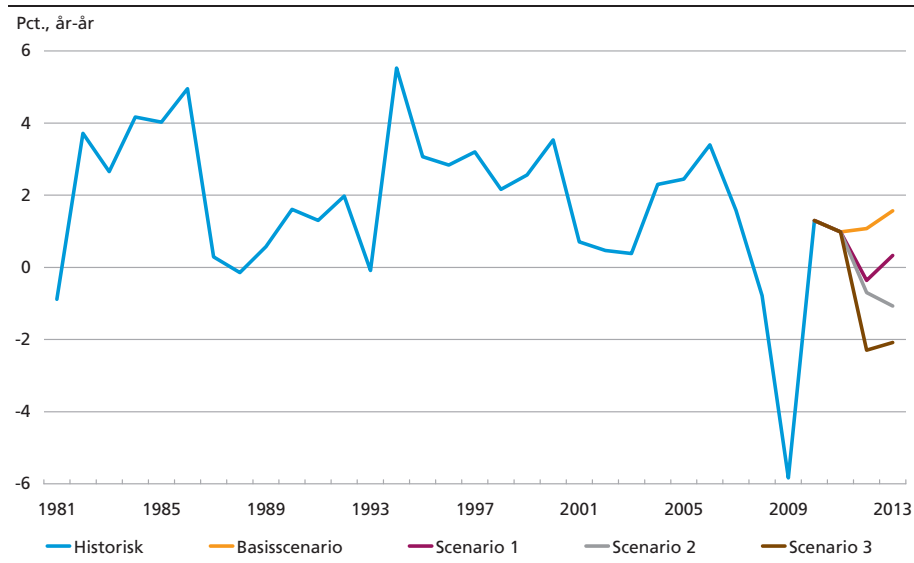
¹ I forhold til den seneste stresstest foretaget af Nationalbanken, jf. *Finansiel stabilitet*, 2011, indgår Sammenslutningen Danske Andelskasser nu som en del af det fusionerede selskab, Danske Andelskassers Bank.

BASIS- OG STRESSSCENARIER, UDVALGTE NØGLETAL					Tabel 1
	Basisscenario	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3	
2011					
BNP, pct. år-år	1,0	1,0	1,0	1,0	
Privat forbrug, pct. år-år	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	
Eksportmarkedsvækst, pct. år-år	6,7	6,7	6,7	6,7	
Ledighedsprocent	3,9	3,9	3,9	3,9	
Huspriser, pct. år-år	-2,4	-2,4	-2,4	-2,4	
Obligationsrente, pct. p.a.	2,7	2,7	2,7	2,7	
2012					
BNP, pct. år-år	1,1	-0,4	-0,7	-2,3	
Privat forbrug, pct. år-år	1,1	-1,4	0,2	-2,3	
Eksportmarkedsvækst, pct. år-år	4,0	4,0	-8,8	-10,4	
Ledighedsprocent	4,2	4,7	5,0	5,6	
Huspriser, pct. år-år	0,2	-5,7	1,1	-13,0	
Obligationsrente, pct. p.a.	2,6	2,6	2,3	3,8	
2013					
BNP, pct. år-år	1,6	0,3	-1,1	-2,1	
Privat forbrug, pct. år-år	1,7	0,1	-0,5	-1,2	
Eksportmarkedsvækst, pct. år-år	6,1	6,1	0,5	0,2	
Ledighedsprocent	4,0	5,4	7,0	8,6	
Huspriser, pct. år-år	2,1	-1,3	1,8	-8,4	
Obligationsrente, pct. p.a.	3,1	3,1	2,8	4,3	

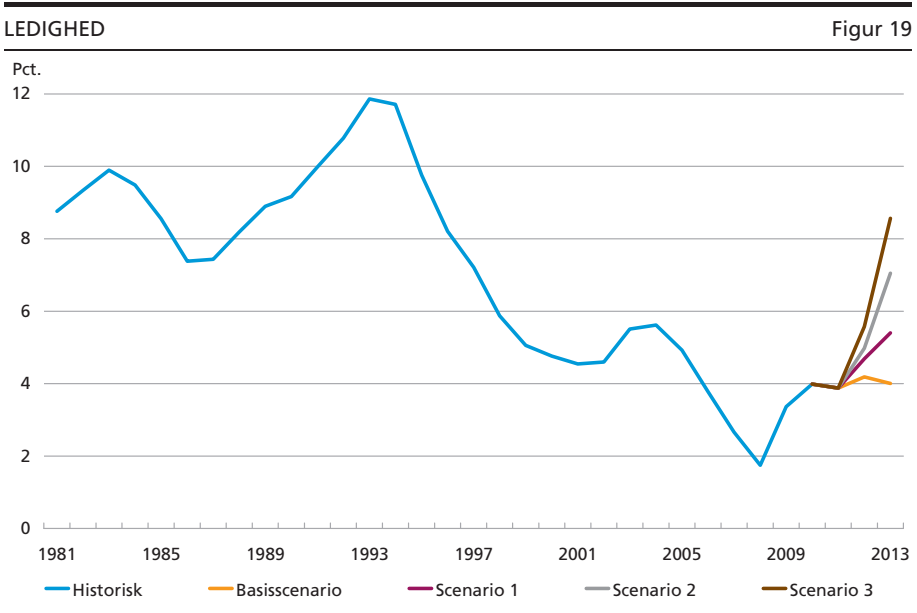
Anm.: Årsgennemsnit. Ledigheden er angivet som andel af arbejdsstyrken.

moderat fremgang, jf. figur 18. BNP-væksten er lidt højere end økonomiens potentielle vækst og bidrager dermed til et fald i den ledige kapacitet, som opstod efter krisen. Efter et par år med markant stigende

VÆKST I REALT BNP Figur 18

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

ledighed forventes en stabilisering af arbejdsmarkedet i 2012, hvorefter ledigheden falder en smule i 2013, jf. figur 19.

Scenario 1 (kortvarig indenlandsk recession)

Scenariet beskriver en kortvarig indenlandsk recession. Scenariet indebærer negative stød til privat forbrug, private investeringer og huspriserne i Danmark, mens udviklingen i udlandet antages at følge basisscenarioet. Renterne er uændrede i forhold til basisscenarioet, idet den korte recession ikke fører til mærkbart øgede risikopræmier. Den akkumulerede BNP-vækst over perioden er 2,8 procentpoint lavere end i basisforløbet.

Scenario 2 (forværring af gældskrisen i euroområdet)

Scenariet beskriver en forværring af gældskrisen i euroområdet med afsmittende virkning på den økonomiske aktivitet i Danmark via eksporten. Eksportmarkedsvæksten reduceres i forhold til basisscenarioet med 13 procentpoint i 2012 og 6 procentpoint i 2013. De danske renter antages at falde marginalt i forhold til basisscenarioet, da udenlandske investorer søger mod Danmark som "sikker havn". Set over perioden er den akkumulerede BNP-vækst 4,5 procentpoint lavere end i basisscenarioet.

Scenario 3 (forværring af gældskrisen i euroområdet og indenlandsk recession)

I scenariet falder en forværring af gældskrisen sammen med en kraftig indenlandsk recession. Som følge af en reduktion i både den indenlandske og udenlandske efterspørgsel falder produktionen kraftigt i Danmark, og ledigheden stiger. For at skærpe stressniveauet er det antaget, at usikkerheden omkring dansk økonomi og den finansielle sektor i Danmark fører til højere danske renter. Den gennemsnitlige obligationsrente er i 2012 og 2013 1,2 procentpoint højere end i basisscenariet. Periodens akkumulerede BNP-vækst er 7,1 procentpoint lavere end i basisscenariet.

STRESSTESTENS RESULTATER

Analysen tager udgangspunkt i pengeinstitutternes regnskaber for 3. kvartal 2011. Stresstestmodellen fremskriver resultatopgørelser og balancer i scenarierne og giver dermed mulighed for at vurdere udviklingen i institutternes kapitalforhold. Modellen tager udgangspunkt i relationer for de historiske sammenhænge mellem den makroøkonomiske udvikling i Danmark på den ene side og pengeinstitutternes indtjening og nedskrivninger på den anden side. Som udgangspunkt anvendes de estimerede danske nedskrivningsprocenter på alle udlån og garantier uanset den geografiske placering af eksponeringerne. I lighed med analysen i *Finansiel Stabilitet, 2011* fastsættes dog særskilte nedskrivningsprocenter på Danske Banks eksponeringer i Irland.¹

Indtjening

Pengeinstitutternes indtjening før nedskrivninger og skat er faldet i de første tre kvartaler i 2011 i forhold til samme periode i 2009 og 2010. Indtjeningen stiger dog frem mod slutningen af stresstestperioden i alle scenarier og mest i scenario 3. Det skyldes det stigende renteniveau, som påvirker renterne på institutternes aktiver og passiver stort set ens. Da institutterne har større rentebærende aktiver end passiver, fører det til stigende indtjening. En højere indtjening betyder, at institutterne kan absorbere større nedskrivninger uden at tære på kapitalgrundlaget.

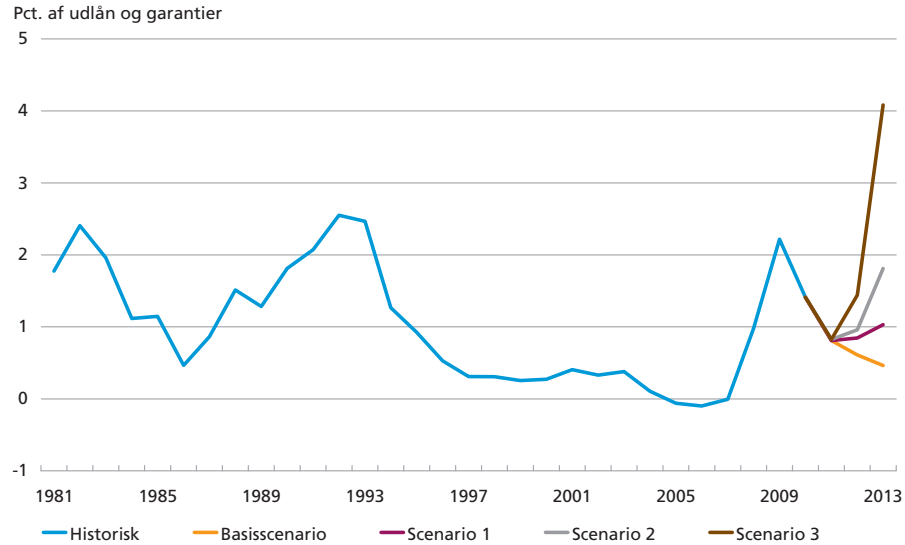
Nedskrivninger

Nedskrivningerne nåede i 2009 det højeste niveau siden begyndelsen af 1990'erne. I 2010 faldt nedskrivningerne, og faldet er fortsat i de første 3

¹ Irlands centralbank foretog i marts 2011 en stresstest af fire af landets største banker. Tabsprocenterne fra den irske stresstest benyttes til at estimere nedskrivningerne på Danske Banks eksponeringer i Irland, idet der tages højde for fordelingen af eksponeringerne på brancher, jf. *Finansiel stabilitet, 2011*, boks 9.

ÅRLIGE NEDSKRIVNINGSPROCENTER

Figur 20

Anm.: Vægtet gennemsnit. Den historiske serie frem til 2010 er baseret på Finanstilsynets gruppe 1-3 pengeinstitutter. De estimerede nedskrivningsprocenter i 2011 til 2013 er alene beregnet for institutterne i stresstesten.

Kilde: Baldvinsson m.fl. (2005), *Dansk Bankvæsen*, 5. udgave, Forlaget Thomson, Finanstilsynet og egne beregninger.

kvartaler af 2011. På årsniveau forventes nedskrivninger i 2011 omkring 0,8 pct. i samtlige scenarier, jf. figur 20.

I basisscenariet forventes nedskrivningerne at falde til 0,5 pct. i 2013. Det beskedne nedskrivningsniveau kan tilskrives det lave renteniveau og forventningen om en moderat fremgang i dansk økonomi. I scenario 1 og 2 forventes nedskrivningerne i 2013 at stige til henholdsvis 1,0 og 1,8 pct. Stigningen er drevet af lavere vækst, beskæftigelse og eksport, mens de lave renter isoleret set vil medvirke til at begrænse nedskrivningerne.

I scenario 3 stiger nedskrivningerne til 4,1 pct. i 2013 som følge af kombinationen af et hårdt makroøkonomisk stød og stigende renter. Begge faktorer vil have en negativ effekt på husholdningers og virksomheders økonomiske situation og betalingsevne, hvilket vil få konsekvenser for pengeinstitutternes nedskrivninger.

I modellen antages ensartet kreditbonitet på tværs af institutterne inden for en given branche. I praksis vil der være forskelle på kreditkvaliteten af institutternes udlån og garantier, og dermed undervurderer modellen spredningen i institutternes nedskrivninger.

Egentlig kernekapital

I basisscenariet kan pengeinstitutternes nedskrivninger generelt absorberes i indtjeningen. Alle institutter bortset fra to opnår positive årsresultater i hele stresstestperioden og øger egenkapitalen. I modellen fø-

GÆLDENDE OG KOMMENDE KAPITALKRAV

Boks 3

I henhold til den eksisterende lovgivning skal et pengeinstituts basiskapital mindst udgøre, hvad der svarer til det individuelle solvensbehov, dog mindst 8 pct. Det individuelle solvensbehov er pengeinstituttets tilstrækkelige kapital i procent af de risikovægtede poster og afspejler instituttets specifikke risici. Basiskapitalen er summen af kernekapital og supplerende kapital efter fradrag. Kravet til kernekapitalen er, at den skal udgøre mere end halvdelen af det individuelle solvensbehov og mindst 4 pct. af de risikovægtede aktiver. Kernekapitalen er summen af den egentlige kernekapital (egenkapital efter fradrag) og hybrid kernekapital. Hybrid kernekapital må maksimalt udgøre henholdsvis 15, 35 eller 50 pct. af kernekapitalen. Afgrænsningen afhænger af lånekapitalens kontraktforhold.

De kommende kapitaldækningsregler, CRD IV, indebærer skærpede krav til egentlig kernekapital. I 2015 vil mindstekravet være 4,5 pct. af de risikovægtede aktiver. Indfasningen påbegyndes imidlertid allerede fra 2013, hvor mindstekravet til den egentlige kernekapital er fastsat til 3,5 pct. Derudover omfatter Basel III-reglerne og CRD IV indførelse af kapitalstødpuder på i alt 2,5-5 pct., der skal dækkes af egentlig kernekapital. Når stødpudekravet ikke er opfyldt, lægges begrænsninger på udbetalinger af udbytter, tilbagekøb af aktier og udbetaling af bonus. Med stødpuderne vil kravet til institutternes egentlige kernekapital dermed stige til minimum 7-9,5 pct. Stødpuderne forventes indfaset fra 2016-18.¹

¹ For en detaljeret beskrivelse af de kommende kapitalkrav henvises til *Finansiel stabilitet*, 2011, kapitel 6.

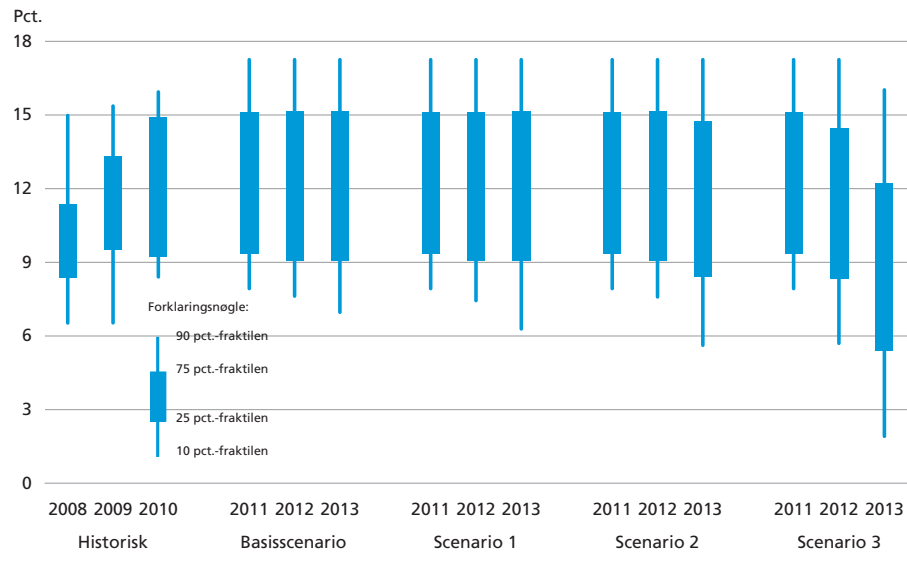
rer et positivt resultat ikke til højere egentlige kernekapitalprocenter, da de risikovægtede aktiver for overskudsgivende institutter antages at stige proportionalt med den egentlige kernekapital. I scenario 1 og 2 har ét institut betydeligt underskud, mens hovedparten af institutterne har overskud. I scenario 3 har alle på nær ét institut underskud.

De kommende kapitaldækningsregler indebærer et højere minimumskrav til institutternes egentlige kernekapital på 3,5 pct. af de risikovægtede aktiver i 2013, jf. boks 3. De danske pengeinstitutter har i de senere år styrket deres kapitalforhold, og institutterne har i udgangspunktet høje egentlige kernekapitalprocenter i forhold til kravet, jf. figur 21. 14 ud af 15 institutter i stresstesten overholder det regulatoriske krav til egentlig kernekapital (og basiskapital, jf. næste afsnit) i såvel basissceneriet som i scenario 1 og 2. Ét institut vil have behov for at få tilført kapital. De beskedne forskelle på den egentlige kernekapital i scenario 1 og 2 i forhold til basissceneriet skal ses i lyset af, at institutterne generelt kan rumme nedskrivningerne i deres indtjening i disse scenarier. I det hårde scenario 3 får seks institutter i perioden behov for at styrke kapitalforholdene.

Institutterne skal være opmærksomme på, at der på kapitalmarkederne kan være en forventning om, at de opfylder de nye krav tidligere, end overgangsbestemmelserne i de nye kapitaldækningsregler fastsæt-

EGENTLIG KERNEKAPITAL

Figur 21

Kilde: Finanstilsynet og egne beregninger.

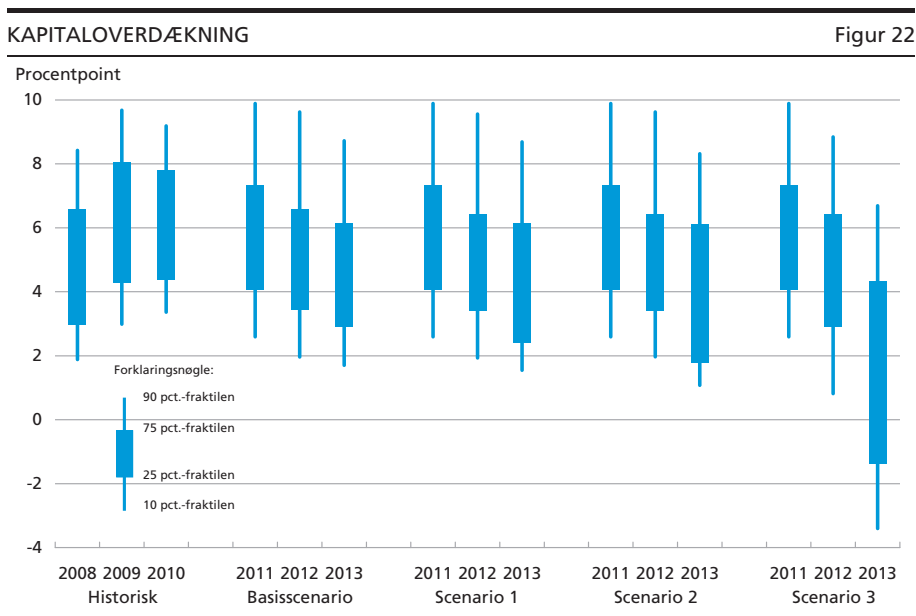
ter. Ifølge kapitaldækningsreglerne skal institutternes egentlige kernekapital mindst udgøre 3,5 pct. af de risikovægtede aktiver i 2013, men den fulde indførelse af kapitalkravene fra senest 2019 vil indebære krav til egentlig kernekapital på 7-9,5 pct., jf. boks 3.

EBA har i den nylige europæiske kapitaltest fastlagt et krav til den egentlige kernekapital på 9 pct. for de største europæiske kreditinstitutkoncerner, og grænseværdien i EBA's seneste stresstest fra juli var en egentlig kernekapital på 5 pct. I begge tilfælde må statslige kapitalindskud medregnes. For de fire pengeinstitutter, der indgik i EBA's kapitaltest via danske kreditkoncerner, forbliver den egentlige kernekapital over 9 pct. i samtlige af Nationalbankens tre stressscenarier, også uden at statslige kapitalindskud er medregnet. Ud af de 30 største danske pengeinstitutter¹, målt på balancen, havde 26 en egentlig kernekapital over 9 pct. ved udgangen af 3. kvartal 2011.

Basiskapital og kapitaloverdækning

I de kommende kapitaldækningsregler fastholdes kravet til institutternes basiskapital, hvorefter basiskapitalen skal være større end et instituts individuelle solvensbehov og mindst 8 pct. af de risikovægtede aktiver, jf. boks 3. I stresstesten antages det individuelle solvensbehov at være uændret over stresstestperioden.

¹ Institutter i Finansiell Stabilitet A/S er ikke inkluderet.

Kilde: Finanstilsynet og egne beregninger.

I basissceneriet falder institutternes kapitaloverdækning, dvs. forskellen mellem basiskapitalen og det individuelle solvensbehov, over perioden, jf. figur 22. Faldet i kapitaloverdækningen kan i store træk henføres til en antagelse om, at efterstillede kapitalindskud med indfrielsesincitamenter opsiges, når incitamentene træder i kraft. Disse kapitalindskud erstattes ikke i stresstestmodellen. Desuden antages det, at 10 pct. af den hybride kernekapital og supplerende kapital ikke kan indregnes i 2013 som følge af implementeringen af nye højere krav til kapitalens kvalitet.¹

Alle institutter på nær ét har en positiv kapitaloverdækning i basissceneriet og i scenario 1 og 2. I scenario 3 kommer institutterne under pres som følge af kraftigt stigende nedskrivninger, og seks institutter har behov for at styrke kapitalforholdene. Yderligere ét institut er ved udgangen af 2013 i en sårbar position med en overdækning på under 2 procentpoint.

¹ Basel III stiller større krav til hybrid kernekapital og supplerende kapital end hidtil. Hybrid kernekapital og supplerende kapital, der ikke lever op til de nye kriterier, skal udfases over 10 år fra 2013. Statslige kapitalindskud, der ikke opfylder kriterierne, herunder de danske indskud under Bankpakke 2, vil kunne medregnes frem til januar 2018. I modellen antages det, at intet af den nuværende hybride kernekapital og supplerende kapital lever op til de nye krav, og 10 pct. af denne kapital, undtagen statslige kapitalindskud, ekskluderes derfor i beregningerne for 2013.

STRESS AF INSTITUTTERNES FINANSIERINGSOMKOSTNINGER

I stresstestmodellen kalibreres forholdet mellem renteindtægter og -udgifter og relevante balanceposter til at svare til de observerede forhold i 1.-3. kvartal 2011 for hvert institut. I løbet af scenarierne medfører stigende renter på både aktiver og passiver en gradvis forbedring af institutternes nettorenteindtægter.

Fortsætter og forværres udviklingen på de finansielle markeder, kan det føre til yderligere stigninger i institutternes finansieringsomkostninger, uden at institutternes indtjening på aktivsiden stiger tilsvarende. For at undersøge institutternes robusthed over for en sådan udvikling foretages en følsomhedsanalyse, hvor renten på institutternes finansiering (indlån, gæld til kreditinstitutter og udstedte obligationer) stiger yderligere i forhold til scenarierne med henholdsvis 50 eller 100 basispoint. I analysen tages der ikke højde for, at dele af gælden har fast rente i perioden.

Det antages desuden, at den rentestigning, som kan henføres til finansieringsstresset, ikke kan overvæltes på kunderne. Det kan afspejle en situation, hvor en mindre del af sektoren kommer under pres og ikke kan forhøje udlånsrenterne af konkurrencemæssige årsager. Det er ikke en realistisk antagelse, hvis størstedelen af sektoren rammes af stigende finansieringsomkostninger. Analysen skal således betragtes som en følsomhedsanalyse af enkelte institutter snarere end af sektoren som helhed.

Stigningen i finansieringsomkostningerne medfører lavere nettorenteindtægter og betyder, at nedskrivningerne i mindre grad kan absorberes i institutternes indtjening. I basisscenariet medfører det høje finansieringsstress (100 basispoint) og deraf følgende fald i institutternes indtjening, at de fleste institutter ikke længere kan dække nedskrivningerne ved indtjening alene, hvorved den egentlige kernekapitalprocent falder, jf. figur 23. Ét institut har behov for at styrke kapitalforholdene.

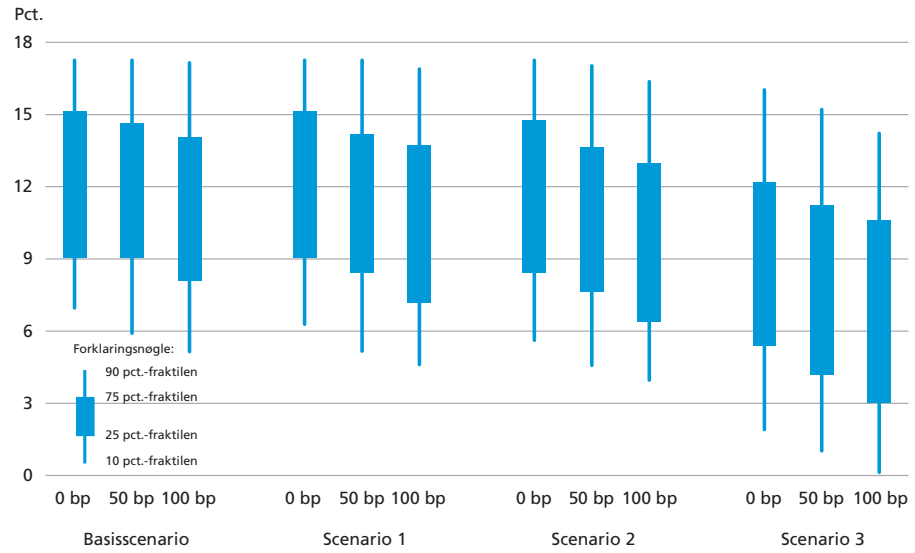
I scenario 1 og 2 falder de fleste institutters egentlige kernekapitalprocenter væsentligt ved et finansieringsstress på 100 basispoint. I scenario 1 har ét institut behov for at styrke kapitalforholdene, mens tre institutter kommer i den situation i scenario 2.

I scenario 3 rammes alle institutter af markante fald i den egentlige kernekapitalprocent ved det høje finansieringsstress, og syv institutter har behov for at styrke kapitalforholdene. Ved et finansieringsstress på 50 basispoint har seks institutter behov for at styrke kapitalforholdene. Det er de samme seks institutter, som havde behov for at styrke kapitalforholdene i scenario 3 uden finansieringsstress.

I praksis vil institutterne formentlig kunne overvælte nogle omkostninger på kunderne, jf. de seneste stigninger i udlånsrenterne i sektoren.

**EGENTLIG KERNEKAPITAL I 2013 VED STRESS AF INSTITUTTERNES
FINANSIERINGSOMKOSTNINGER**

Figur 23

Anm.: Figuren viser den egentlige egenkapitalprocent for hvert scenario i udgangspunktet samt ved tillæg på henholdsvis 50 og 100 basispoint til de beregnede årlige renter på gæld til kreditinstitutter, indlån og udstedte obligationer.

Kilde: Egne beregninger.

Institutterne har forskellige muligheder for at imødegå solvensproblemer fx ved at tilbageholde udbytte, rejse kapital eller mindske risici. For datterbanker i stærke koncerner er der den mulighed, at kapital kan tilføres fra moderselskabet. Nogle institutter har desuden offentliggjort planer for forbedringer af omkostningseffektiviteten og nedbringelse af balancen.

Bilag 1

Tabelbilaget giver en oversigt over udviklingen i en række makroøkonomiske variable i basisscenariet samt i de tre stressscenarier specificeret i kapitlet Stresstest af pengeinstitutternes kapitalforhold.

SPECIFIKATION AF SCENARIER FOR DANSK ØKONOMI

Tabel 1

	Basis-scenario	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3
2011				
<i>Realvækst, pct. år-år</i>				
BNP	1,0	1,0	1,0	1,0
Privat forbrug	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
Offentligt forbrug	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Boliginvesteringer	9,7	9,7	9,7	9,7
Erhvervsinvesteringer	-4,9	-4,9	-4,9	-4,9
Offentlige investeringer	6,6	6,6	6,6	6,6
Lagerinvesteringer (bidrag til BNP-vækst)	0,4	0,4	0,4	0,4
Eksport	7,3	7,3	7,3	7,3
- heraf industrieksport	7,6	7,6	7,6	7,6
Import	6,1	6,1	6,1	6,1
Eksportmarkedsvækst	6,7	6,7	6,7	6,7
<i>Nominal vækst, pct. år-år</i>				
Privat sektors disponible indkomster	5,0	5,0	5,0	5,0
HICP	2,7	2,7	2,7	2,7
Timeløn (industriarbejdere)	2,1	2,1	2,1	2,1
Huspriser	-2,4	-2,4	-2,4	-2,4
<i>Gennemsnitligt niveau for året</i>				
Obligationsrente, pct. p.a.	2,7	2,7	2,7	2,7
3-måneders pengemarkedsrente, pct. p.a.	1,0	1,0	1,0	1,0
Ledighed i 1.000 personer	110	110	110	110
Samlet beskæftigelse i 1.000 personer	2.737	2.737	2.737	2.737
- heraf privatbeskæftigede i 1.000 personer	1.733	1.733	1.733	1.733
Arbejdsstyrken i 1.000 personer	2.848	2.848	2.848	2.848
Ledighedsprocent	3,9	3,9	3,9	3,9
Privat fordrings erhvervelse (netto), mia. kr. ...	189	189	189	189
Offentlig saldo, mia. kr.	-67	-67	-67	-67
Betalingsbalancens løbende poster, mia. kr. ...	118	118	118	118
Råoliepris, dollar/tønde	111	111	111	111

SPECIFIKATION AF SCENARIER FOR DANSK ØKONOMI Tabel 2

	Basis-scenario	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3
2012				
<i>Realvækst, pct. år-år</i>				
BNP	1,1	-0,4	-0,7	-2,3
Privat forbrug	1,1	-1,4	0,2	-2,3
Offentligt forbrug	0,8	0,8	0,8	0,8
Boliginvesteringer	2,0	-5,0	2,2	-4,5
Erhvervsinvesteringer	4,8	-9,3	3,0	-9,0
Offentlige investeringer	10,0	10,0	10,0	10,0
Lagerinvesteringer (bidrag til BNP-vækst)	0,2	0,2	0,2	0,2
Eksport	1,8	1,8	-4,6	-5,3
- heraf industrieksport	3,1	3,2	-6,4	-7,1
Import	3,5	0,3	-1,2	-4,5
Eksportmarkedsvækst	4,0	4,0	-8,8	-10,4
<i>Nominal vækst, pct. år-år</i>				
Privat sektors disponible indkomster	3,9	2,9	2,2	1,1
HICP	2,2	2,3	2,3	2,3
Timeløn (industriarbejdere)	2,5	2,4	2,4	2,3
Huspriser	0,2	-5,7	1,1	-13,0
<i>Gennemsnitligt niveau for året</i>				
Obligationsrente, pct. p.a.	2,6	2,6	2,3	3,8
3-måneders pengemarkedsrente, pct. p.a.	1,1	1,1	0,8	2,3
Ledighed i 1.000 personer	119	134	142	159
Samlet beskæftigelse i 1.000 personer	2.733	2.718	2.710	2.693
- heraf privatbeskæftigede i 1.000 personer	1.721	1.707	1.699	1.682
Arbejdsstyrken i 1.000 personer	2.852	2.852	2.852	2.852
Ledighedsprocent	4,2	4,7	5,0	5,6
Privat fordringserhvervelse (netto), mia. kr. ...	207	250	197	234
Offentlig saldo, mia. kr.	-105	-118	-117	-131
Betalingsbalancens løbende poster, mia. kr.	102	131	80	102
Råoliepris, dollar/tønde	108	108	108	108

SPECIFIKATION AF SCENARIER FOR DANSK ØKONOMI

Tabel 3

	Basis-scenario	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3
2013				
<i>Realvækst, pct. år-år</i>				
BNP	1,6	0,3	-1,1	-2,1
Privat forbrug	1,7	0,1	-0,5	-1,2
Offentligt forbrug	0,4	0,4	0,4	0,4
Boliginvesteringer	2,6	-1,4	1,3	-8,4
Erhvervsinvesteringer	6,8	1,4	3,2	0,9
Offentlige investeringer	-22,5	-22,5	-22,5	-22,5
Lagerinvesteringer (bidrag til BNP-vækst)	0,0	-0,3	-0,6	-0,9
Eksport	3,3	3,4	-1,0	-0,8
- heraf industrieksport	5,3	5,5	3,1	4,3
Import	3,0	1,9	-0,7	-1,2
Eksportmarkedsvækst	6,1	6,1	0,5	0,2
<i>Nominal vækst, pct. år-år</i>				
Privat sektors disponible indkomster	1,0	0,5	-1,0	-1,3
HICP	1,7	1,7	1,5	1,4
Timeløn (industriarbejdere)	2,8	2,2	1,6	1,0
Huspriser	2,1	-1,3	1,8	-8,4
<i>Gennemsnitligt niveau for året</i>				
Obligationsrente, pct. p.a.	3,1	3,1	2,8	4,3
3-måneders pengemarkedsrente, pct. p.a.	1,4	1,4	1,1	2,6
Ledighed i 1.000 personer	114	154	202	245
Samlet beskæftigelse i 1.000 personer	2.745	2.705	2.658	2.614
- heraf privatbeskæftigede i 1.000 personer	1.731	1.691	1.644	1.600
Arbejdsstyrken i 1.000 personer	2.859	2.859	2.859	2.859
Ledighedsprocent	4,0	5,4	7,0	8,6
Privat fordringserhvervelse (netto), mia. kr. ...	156	227	163	221
Offentlig saldo, mia. kr.	-55	-83	-95	-125
Betalingsbalancens løbende poster, mia. kr. ...	100	143	67	96
Råoliepris, dollar/tønde	103	103	103	103